

Träsken och gäddan

– torneåböndernas insjöfiske under 1500-talet

Av Petter Antti

Fig 1. Fiske efter gädda – träskens guld - i lappmarken enligt Olaus Magnus 1555. Träskfiske i avlägsna insjöar bedrevs i hela nuvarande Västerbotten och Norrbotten och var ännu under 1500-talet en högt värderad del av hushållsekonomin. Vi möter detta säregna fiske år 1553 då träskfisket beskattas första gången. Skattelängderna ger en bild av ett extensivt fiske nyttjat över mycket stora avstånd och på rikliga fångster i huvudsak gädda, sik och abborre. Det kan tyckas märkvärdigt idag, men under 1500-talet var torkad gädda från de norrländska träsken hårdvaluta på de stora marknaderna på kontinenten.

Trots att jakten och fisket i de allra nordligaste delarna av Sverige attraherat svenska Kronan och den katolska kyrkan sedan 1300-talet är det först under 1500-talet som vi ser de svenska administrativa systemen i full blomning i området. Källorna från 1550-talet visar att det sk *träskfisket* (insjöfiske i nuvarande Norrbottens och Västerbottens inland) var en högt värderad del av hushållsekonomin och att det bedrevs i stor skala över mycket stora geografiska områden. Man skiljde på *hemträsk*, som var fiskevatten på byarnas mark och *fjällträsk*, "som liggia i konungz almeningh", dvs i de vidsträckta ödemarkerna bortom bebyggda områden utmed älvdalarna i Västerbotten.¹ I Torneå saknades helt hemträsk och allt fiske som skulle beskattas bedrevs i fjällträsk ofta långt norrut och på samisk mark, inte sällan 200–300 km hemifrån. Avgörande för att bönderna kunde acceptera så långa avstånd var för Torneås del - förutom fjällsjöarnas rikligare avkastning - att sjöarna kunde nås via vattenleder från några av nordkalotten viktigaste älvsystem. Muonio-Könskämä-dalen var en gammal och välkänd handelsled som förband Bottenviken och de bebodda delarna av Tornedalen med lappmarken och Norra haven. Just den älvdalen var lätt att bemästra, förhållandevis grund och med få naturliga hinder. Ett flertal av torneåböndernas gamla fiskeplatserna i lappmarken låg långt uppe i norr, i sel i de viktiga farlederna eller i sjöar intill. På resa uppströms Torne älv nåddes Ofoten i Norge. Via Muonio och Könskämä älvar förbi Rounala gick vattenvägen till Lyngfjorden och via Alta älv gick en vinterled rakt norrut till Altafjorden. Via sjöarna Sotkajärvi, Vuontisjärvi och Ounasjärvi via Ounasjoki, Karasjok och Tana älv gick båtleden till Varangerhalvön och Barents hav.

¹ Med Västerbotten avsågs under 1500-talet två prosterier, det södra bestående av Umeå, Bygdeå, Lövsång och Skellefteå socknar, samt det norra där Piteå, Luleå, Kalix och Torneå socknar ingick.

Systemet av sjöar och vattendrag i anslutning till Tengeliöjoki öster om nuvarande Övertorneå, knöt samman Torne älv med Kemi älv och öppnade nya båtleder österut mot Kuusamo, åt nordost mot Vitahavskusten och norrut via Ounasjoki. Enligt uppgift från bergmästare Seger Svanberg år 1730 användes Tengeliöjoki av ryska handelsmän på väg till Torneå marknad ännu under slutet 1600-talet.² I anslutning till dessa pulserande ådror på Nordkalotten, betydande för framväxten av handelsnätverk och interkulturella kontakter redan under vikingatid, låg några av Torneåböndernas allra viktigaste fiskesjöar enligt de första uppteckningarna från mitten av 1500-talet.

Fig 2. Viktiga färdleder på Nordkalotten. 1) Torne älv till Ofoten i Norge, 2) Muonio och Könkämä älv till Lyngfjorden, 3) Alta älv till Altafjorden, 4) Från Muonio älv till Varangerhalvön och Barents hav, 5) Tengeliöjoki till Kemi älv och vidare mot nordost mot Vitahavskusten (6) och till Kuusamo (7). Utmed sträckan från kusten upp efter Torneå, Muonio och Könkämä älv över fjällryggen till Lyngfjorden fanns under medeltiden en marknadsplats i Hietaniemi, en kyrka i Särkilax och en begravningsplats (och möjligen en kyrka) i Rounala. De medeltida anläggningarna vittnar och färdledens betydelse och höga ålder.

De fiskande bönderna kombinerade i regel jakt, fiske och handel med boskapsskötsel och jordbruk. Resor till jaktmarker och fiskevatten över stora områden inom ramen för den så kallade *erämarksekonomin* (av fi *erämaa* = ödemark) krävde, förutom god planering även stora personella resurser och en särskild hushållsorganisation som sannolikt hade tagit århundraden att utveckla. Det krävdes hushåll bestående av många vuxna och många specialister kvar på gårdarna när delar av hushållet lämnade hemmet för säsongsvisa långmilafärder. Transporterna till och från träsken var strapatsrika och inte sällan riskfyllda men följde kända stråk och nyttjades av vana resenärer. Det krävdes övning i båtfarens konst och erfarenhet av transporter genom ödemark för att skapa ett hushåll som kunde nyttja resurserna på ett framgångsrikt sätt.

² Lapin vuoritoiminnan historiaa vv. 1640-1820, Kalttitie 2010, sid. 49.

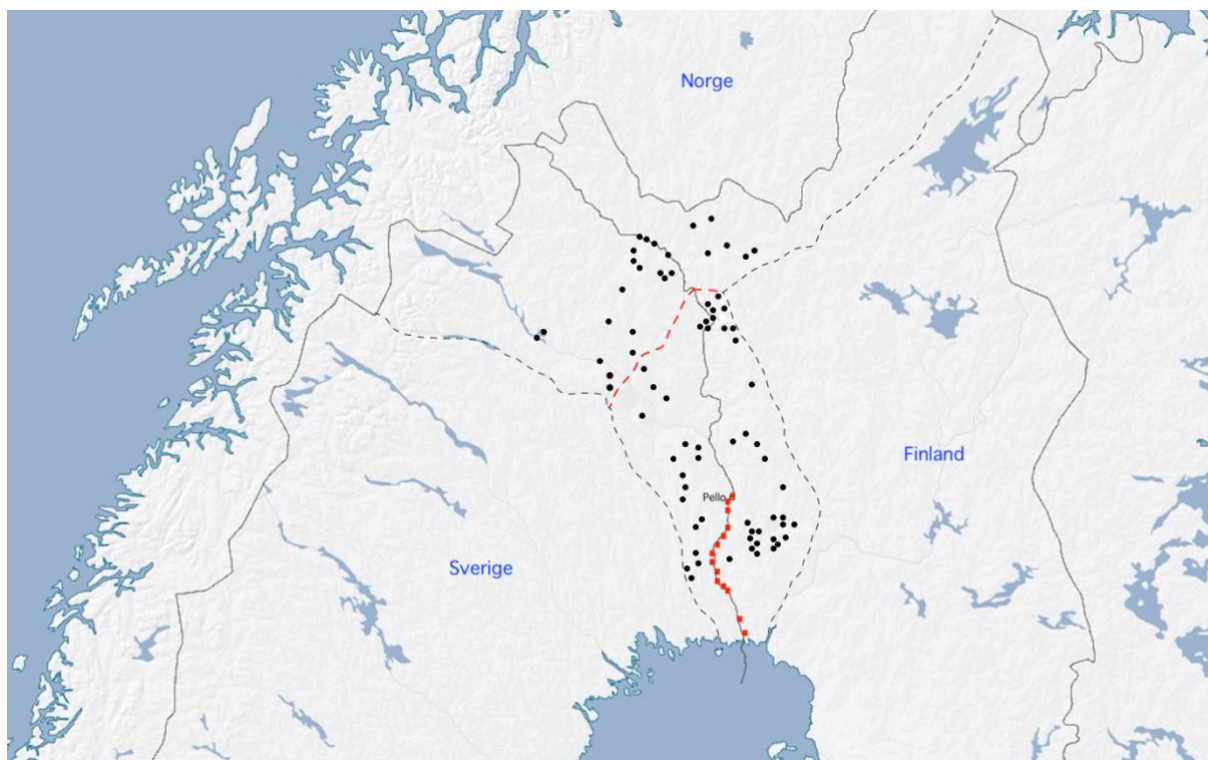

Fig 3. Fjällsträskens utbredning i Torneå socken och lappmark vid den första skatlläggningen 1553. På kartan syns Torneå sockens ungefärliga gränser streckade samt Lappmarksgränsen (röd streckad linje). 25 st (30%) av de identifierade träskorna låg ovanför lappmarksgränsen inom samiskt bosättningsområde huvudsakligen inom Siggevara och Suonttavaara samebyar. De fiskande böndernas hembyar utmed Torne älv har markerats med rött. Nästan samtliga fiskande bönder hade sina hemgårdar i Övertorneå socken. Den nordligast belägna sjön, "Neckelle Tresk" (Neahčiljávri eller Näkkäljävri nr 53 i fig 8 och bilaga 1), återfinns ca 50 km fågelvägen norr om lappmarksgränsen, 370 meter över havet och nära 400 km från kusten.

Det finns endast ett fåtal uppgifter om vid vilken tid på året träskfisket pågick men dessa visar att det bedrevs säsongsvist våren och hösten, vanligen under maj i lektiden i samband med islossningen och under september-oktober. Några exempel: Fogden Olof Burman beskriver i sin resebeskrivning från år 1598 att Torneåbönderna brukade företa resor i lappmarken "*när the om vårtid bruka sitt fiskerij*".³ 1606 beskrivs i ett tingsprotokoll från Övertorneå att fiskare återvände hem från sina träskfisker vid "*S: Michaelj tijdh*" dvs i slutet av september.⁴ Den 19 juli 1609 beklagade sig herr Henrik, kyrkoherde i Övertorneå socken, över de svåra konsekvenser som drabbat bonden Jöns Nilsson i Kaulinranta och hans familj med hustru och flera små barn sedan hans hustru (lätt forsbåt) kapsejsat under "*sin heemfärdh ifrån Träskan*". Händelsen bör rimligen ha inträffat tidigare under våren samma år då konsekvenser beskrivs så direkt förödande för den fattiga familjen.⁵ Vid landstinget i Torneå socken 1615 beskrivs att bönder från Torneå socken drog norrut mot lappmarken "*om hösten Nähr Träske och Skogztidhen ähr*".⁶

Insjöfisket beskattades första gången år 1553 och det första fiskeregistret (fig 7) som upprättades visar på en imponerande stordrift och på en näring av mycket stor betydelse. I Västerbottens socknar från Umeå i söder till Torneå i norr beskattades det året en fångst på motsvarande 93 000 kg (fångsterna mättes i skeppund, lispund och markpund) huvudsakligen gädda, sik, abborre och mört. Det faktum att 134 byar och 360 träsk var länkade samman i ett nätverk inom respektive socken, spridda över ett stort geografiskt område som spände över åtta socknar och flera lappmarker, talar för att insjöfisket

³ Olof Burman, *itinerarium för Torne och Kemi lapmarker*, 1598. Danica Gränshandlingar vol 370, 1563, 1581-1603, Riksarkivet, Stockholm.

⁴ Ting Övertorneå socken 17 november 1606. Västerbottenshandlingar 1606:3, Riksarkivet, Stockholm.

⁵ Västerbottenshandlingar 1609:10, Riksarkivet, Stockholm.

⁶ Svea Hovrätt, Huvudserie [Liber causarem] EVI a 2 aa/6 (1615), Riksarkivet, Stockholm.

redan då var väl etablerat. Sannolikt representerar det förhållandet bakåt i tiden till 1300-talet (Tegengren 1970:118. Wallerström 1995:130) och möjligen ännu tidigare till de äldsta permanenta bosättningarna under 1000- och 1100-talet. Arkeologiska fynd från Piteå socken visar att några av de sjöar som finns upptagna till beskattning år 1553 använts för ett systematiskt fiske redan under 1200-talet (Bergman & Ramqvist 2017:18).

Gädda var den mest eftertraktade fisken efter laxen och bara i Torneå socken beskattades åren 1553-1557 en fångst på motsvarande 94 500 kg gädda. Gustav Vasa intresserade sig huvudsakligen för just naturauppbörden som var alldeles oberoende av myntets värde och strävade efter att göra riket självförsörjande i fråga om ätande varor. Behovet av fisk var stort i riket. Fisk från fjällträskan saltades och torkades i solen. Saltet och torkningen var en förutsättning för storskalighet och hållbarhet för export och den torkade fisken var lätt att transportera. Varje år levererades stora mängder saltad och torkad gädda på skutor söderut uppstaplad som ved i stora travar. Men endast en liten del gick år 1553 bort i skatt vilket gjorde att nästan all fångad fisk kunde konsumeras lokalt eller säljas. Olaus Magnus beskriver att insjöfisket i lappmarken gav så rika fångster att det kunde livnära en hel befolkning och producera ett överskott som kunde säljas och exporteras. Bönderna bytte torkad gädda mot vin, salt, spannmål, grönsaker, tyger, kläder, husgeråd och prydnadssaker (Olaus Magnus 1555 [1982]:937, 947). Protokoll från Slottstullen i Stockholm under 1500-talet visar att torkad gädda var hårdvaluta och att hundratals och åter hundratals kilo så kallade "*finske geddor*", nådde Mälardalen och marknader på kontinenten i Holland och Tyskland.

De som nyttjade de avlägset belägna träskan var nästan uteslutande jordägande bönder (se *bilaga 2*) och flera av dem hade delar av sin utkomst från skinnhandeln, antingen som birkarlar eller skinnhandlare i en vidare mening. Det krävdes däremot inte stora jordegendomar för att få tillgång till fiskerättigheterna. Jämförelser mellan fiskeregister, jordeböcker och boskapsuppgifter visar att många av de som fiskade i sjöarna ägde mindre jordar och färre kor än genomsnittet i socknen. Fiskerätten förutsatte alltså inte stora jordinnehav. Rätten tycks ha hållits inom familjerna som privat egendom via arv eller med nyttjanderätt via arrendeavtal och kunde i de fall fiskerätten var privat säljas som vilken egendom som helst. Det finns uppgifter från 1600-talet att fiskerättigheterna i vissa sjöar i Torneå socken var uppdelade i bolagsform med ett 20-tal delägare där fångsterna fördelades efter andelarnas storlek. Ovanför lappmarksgränsen krävdes överenskommelser med samebyarna vilka ansågs äga dispositionsrätten över fisket och jakten på deras mark varför det inte är förvånande att rätten till fiske inom samiskt bosättningsområde i huvudsak innehades av birkarlar. De hade de rätta kontakterna och den kulturella kompetens som krävdes för att åstadkomma uppgörelser som gynnade båda parter.

Familjen på Hetta hemman i Matarengi ägde under lång tid fiskerätt i två avlägset belägna sjöar, *Vuontisjärvi* och *Ounasjärvi* (nr 51 och 52 i *bilaga 1*) ca 20 km norr om lappmarksgränsen. Här fiskade familjen i huvudsak sik men även gädda och abborre med både not och nät (jmf *fig 1*). Gädda och abborre beskattades med en fast stadga under senare delen av 1500-talet medan sikfångsterna i sin helhet tillföll familjen. Den förste som beskattades för fiske i sjöarna var Henrik Larsson, omnämnd i skattelängderna i Matarengi åren 1539-1579. Han var en tämligen genomsnittlig fiskerättsinnehavare: bonde från en by utmed Hietaniemiselets stränder, med högst medelmåttigt stora ågor i form av åker och äng. Gården försörjde 8 kor och Henrik Larsson själv var involverad i skinnhandeln med ryska handelsmän på marknaden i Torneå. Hushållet byggde sin försörjning på resursutnyttjande över stora avstånd och hans resor i lappmarken finns omvittrade redan på 1540-talet. Sannolikt hade detta resursutnyttjande präglat hushållet i flera generationer redan då.

Att ta sig till familjens fiske innebar en resa över mycket stora avstånd. Först ca 250 km uppströms Torneå och Muonio älvar till i höjd med nuvarande Palojoensuu. Därifrån norrut längs Palojoeki och vidare mot nordost längs Sotkajoki till sjön Sotkajärvi. Därifrån drogs båtarna över en landtunga några hundra meter in i Vuontisjärvi varifrån man även kunde nå den större sjön Ounasjärvi. Över landtungan, uppger lappfogden Olof Burman år 1598 (se not 3), hade marken preparerats med virke

så att båtarna lätt kunde dras över land och in i Vuontisjärvi. Totalt innebar det en resa via älvar, sjöar och mindre vattendrag, bokstavligen talat över stock och sten, närmare 300 km från hemgården i Matarengi. Intressant i sammanhanget är att Hettaböndernas gamla färdväg från hemmet hela vägen till fisket i Vuontisjärvi och Ounasjärvi finns beskrivet av Burman 1598 som ett avsnitt av den gamla båtleden till Varangerhalvön och nuvarande Barents hav.

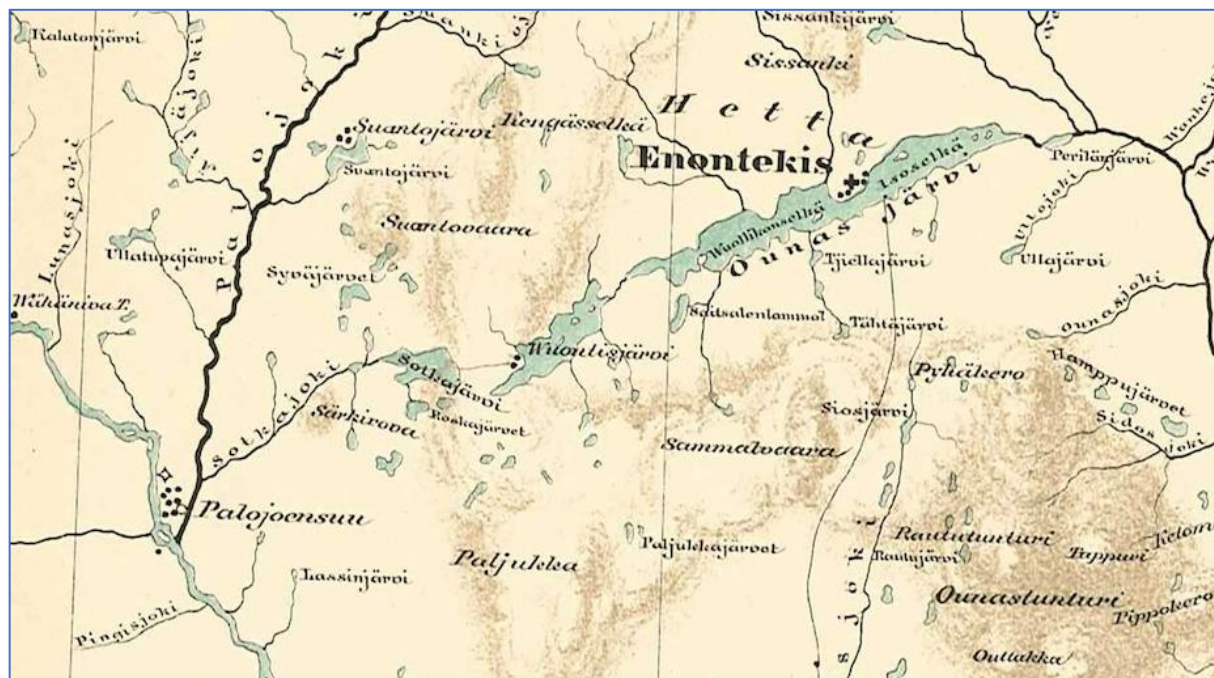

Fig 4. Fiskesjöarna Sotkajärvi, Vuontisjärvi (idag Muotkajärvi) och Ounasjärvi. På 1690-talet flyttade en av sönerna från Hettagården i Matarengi till familjens gamla fiskeläger på norra sidan av sjön Ounasjärvi och grundade sedermera Hetta kyrkby. Mellan Sotkajärvi och Vuontisjärvi hade Torneåbönderna preparerat landtungan med trävirke och stockar så att båtar lätt kunde dras över land in i Vuontisjärvi under fiskeresorna om våren. De tre sjöarna utgjorde ett avsnitt av den gamla färdvägen (beskriven första gången 1598) från Muonio älv åt nordost via Ounasjoki och Käkkäläjoki till Karasjok och Tana älv och vidare till Varangerhalvön och Barents hav. C.W.Gyldéns "Karta öfver Finland: Sektionen B3: sydvestra delen af Lappmarkens härad jemte norra delen af Kemi härad" (1863).

Familjer som ägde fiskerätt i de avlägsna sjöarna hade vanligtvis egna namngivna fiskelägen intill sjön i samtida källor ibland kallade *träskläger* eller *vissten*. Många gånger blev frånvaron från hemmet långvarig varför det behövdes tillfälliga bostäder och lagerbyggnader i närheten av sjön där fisken kunde torkas och förvaras. 1774 fastställde tingsrätten i Övertorneå ett tidigare beslut att Piekkolabönderna i Matarengi ägde rätt till sina gamla fiskeplatser i sjön *Miekojärvi* (nr 11) där de tillsammans med bönder från Alkkula och Ruskola fiskat gädda, gös och abborre i generationer.⁷ Deras fiske utgick från "*Pieske fiskeläger*" en särskild lägerplats namngiven efter ägarfamiljen.

Andra gamla lägerplatser för fiskare runt den stora sjön Miekojärvi öster om Aavasaxa var *Moinalahti*, *Revonniemi* och *Kuusiniemi kentät* (Portin 1967:297). Vid en sådan lägerplats kunde det finnas en bastu och en stuga med enkla övernattningsmöjligheter. Linné beskriver 1732 hur fiskande bönder övernattade i en byggnad som tycks ha varit en kombination av de två med rökugn och lavar där sällskapet övernattade under den två månader långa vistelsen vid sjön. Vid fiskeläget fanns också ofta en kokstuga och en fiskebod (*kalaaitta*) för lagring av fisk och fiskeredskap som man inte ville släpa med sig under de långa resorna mellan hemgården och sjön.

⁷ Piekkolaböndernas fiskeplatser var belägna i vikarna "Alposlahti, Meldoslahti, Kalalahti och Rakohieta". Svea Hovrätt, Renov domb, Övertorneå tingslag 1774 s. 208, Riksarkivet, Stockholm. Se även Portin 1967:297.

Fig 5. En gammal fiskebod (kalaaitta) vid sjön Saittajärvi (nr 69 i bilaga 1) i Pajala kommun där Anders Ersson i Helsingbyn fiskade 240 kg gädda år 1553. Nävertaket ligger ännu kvar men är illa medfaret. Vid familjens fiskeläger (kalakenttä) fanns i regel liknande visthus för förvaring av fisk och fiskeredskap. Utmed ytterväggarna kunde fisken hängas på tork i vårsolen för att sedan förvaras i aittan inför hemfärden. Foto: Erik Wahlberg 1956 med bildbeskrivningen "Valkamaan kalaaitta, Saittajärvi".

Vid sjön Ounasjärvi hade även familjen Hetta ett fiskeläger. Det är känt att de under 1500-talet fiskade med 1 not och 59 nät varför både avståndet till hembyn och behovet att kunna förvara fiskeredskapen förutsatte fiskebodar och övernattningsstugor vid lägret. Antalet nät visar också hur omfattande familjens fiske var. Hetta drabbades dock hårt under slutskedet av det ryska kriget. 1593 plundrade och brände ryska trupper fiskelägret vid Ounasjärvi och Vuontisjärvi vilket medförde att fisket helt ödelades under flera säsonger och tycks inte ha återhämtat sig förrän i början av 1600-talet. Samma öde drabbade fiskelägret vid intilliggande Sotkajärvi samt vid *Sieppijärvi* (nr 3 bilaga 1), *Maarijärvi* (nr 31), *Jerisjärvi* (nr 83), Muonioniska och *Muodoslompolo* (nr 79) m.fl. I räkenskaperna år 1593 beskrivs att totalt nio "*Treske lege [läger]*" i Torneå socken plundrats och bränts ned under ryska anfall.⁸

Övertorneåböndernas återkommande närvaro vid insjöarna långt norrut gjorde att gårds- och familjenamn bevarades genom historien som namn på fiskeläger invid sjöarna eller som lokala benämningar på vikar och holmar. I sina *Lappmarksminnen* beskrev Samuli Paulaharju torneåböndernas fiskefärder och hur gamla släktnamn ännu på 1920-talet levde kvar vid sjöarna. "*Så långt i norr som i Muonio, kring Pallas-, Keimiö- och Olostunturi, vid Nivunki-, Toras-, Jeris-, Äkäs-, Särki- och Vuontisjärvi möter man minnen av tornedalingars fiskefärder. Bland Jerisjärvis talrika holmar finns tre, fyra holmar, Rahtu, Tulkki, Huru och Taavo. På den förstnämnda säges Ylitornios fångstmän ha*

⁸ Ryska härjningar omnämns i fiskeregistret i Västerbottenshandlingar 1593:3, 1596:1, 1597:6, 1599:4, Riksarkivet, Stockholm.

bott och på Tulkinsaari finns ännu (1922) en liten fiskebod (en gammal bastu), i vilken Tulkkilas fiskare⁹ har bott om somrarna. Denna bastu är numera i förfallet skick, men dess väggar både på in- och utsidan är fullristade med fiskarens bomärken, teckningar och årtal” (Paulaharju [1922] 1977:12).

Fig 6. Bastukåta på Tulkinsaari i Jerisjärvi där familjen Tulkki från Armassaari fiskade stora mängder av den feta och eftertraktade siken under 1500-talet. Kåtan var en kombinerad bastu- och sovstuga och nyttjades av fiskare under deras vistelser vid sjön. Linné beskriver på 1730-talet liknande övernattningsstugor, där ugnen värmdes upp och manskapet vilade på lavarna. Vid Samuli Paulaharjus besök på Tulkinsaari 1922, var bastukåtan svårt förfallen men bomärken och andra inristningar lämnade vittnesbörd om de som en gång tillbringade månader här (Paulaharju [1922] 1977).

Fiskeregistret 1553

För att få en detaljerad bild av böndernas insjöfiske under 1500-talet får vi vända oss till de gamla landskapshandlingarna på Riksarkivet i Stockholm. I samband med den första beskattningen år 1553 får vi för första gången en inblick i hur omfattande denna näring var.¹⁰ I det äldsta så kallade *fiskeregistret* redovisas de bönder som beskattades för fisket i namngivna träsk, socken för socken. Flest träsk finns upptagna i Skellefteå (90 st), Umeå (89) och Torneå (82¹¹). I Piteå och Luleå socknar registrerades 37 respektive 34 insjöar och minst utbrett var träskfisket i Lövånger, Kalix och Bygdeå socknar som endast räknade 12, 10 respektive 9 insjöar.

Uppgifterna i fiskeregistret visar att fångsterna som bönderna tog ur sjöarna med not och nät var imponerande stora. Den beskattade fisken redovisades i *torkad* vikt och den beskattade delen utgjorde (1553) 1/15 del av den totala fångsten. Den *torkade* vikten uppskattas ha motsvarat 25% av den *färska* vikten varför man får fram den totala fångsten i *färsk* vikt genom att multiplicera den *torkade* vikten med fyra och den *beskattade* vikten med 15 (Bergman & Ramqvist 2017:9). Uppgifter över beskattad fisk i fiskeregistret 1553 ger med en sådan beräkningsmodell att den totala fångsten i socknarna i Västerbottens södra och norra kontrakt det året uppgick till 93 160 kg fisk (*färsk* vikt) fördelat på sex olika fiskarter: gädda, abborre, mört, sik, id och brax (*tabell 1*). I Bergman & Ramqvists beräkningar har dock ett fel insmugit sig. Abborre i Torneå ska enligt deras beräkningar ha motsvarat en *färsk* vikt på

⁹ Jmfr Olof Anundsson Tulkki i Armassaari som beskattades för stora sikfångster i Jerisjärvi 1553.

¹⁰ "The effthr scriffna Registhr lydhe Vpå alle tresk som liigge j Konungz almeningh och the som thöm brucke gör ther Vtaff i scatth huar 15 lispund eller huar 15 m[ark]pundh gedd, Sick, braxn och abbora och mörthe pro anno 1553". Västerbottenshandlingar 1553:2, Riksarkivet, Stockholm.

¹¹ Fiskeregistret för Torneå socken summerar 82 sjöar, forsar och sel vilka rätteligen bör räknas till 83 då skrivningen "Vtku Jerffue Leppome Jerffue" (nr 81-82 i *bilaga 1*) räknas som ett träsk. Nylund Torstensson har emellertid identifierat att skrivningen avser två sjöar i Muonio öster om Torne älv (Utkujärvi och Liepimjärvi).

8040 kg. I fiskeregistret 1553 uppges dock att 1 lispund och 3 markpund¹² torkad abborre (fiskade i träsk nr 37 och 53, se *bilaga 1*) gavs i skatt vilket ger att den totala fångsten av abborre i färsk vikt ska justeras ned till 459 kg (7% av den totala fångsten). Gädda dominerade och stod för 72% av den totala fångsten i Västerbotten och sik (som bara fiskades i Torneå) för 13%.

Träskfiskets olika betydelse för hushållen i de olika socknarna framgår tydligt vid en jämförelse mellan socknarnas andel av den totala fångsten och här intar Torneå en särställning. Här fanns fler träskfiskare per by än i andra socknar och träsken låg på avstånd långt större än i de övriga socknarna. Dessutom: 40% av den totala fångsten i hela Västerbotten 1553 togs av bönderna i Torneå socken och det var gädda och sik som tydligt dominerade. Av den totala fångsten i Torneå socken stod gädda för drygt 24 000 kg (65%) och sik för knappt 12 000 kg (32%). Fångsterna kan tyckas förvånansvärt stora men de ser ut att ha varit föremål för en noggrann kontroll. Vid sommaringet 1553 dömdes 15 bönder i Piteå till böter för att de undanhållit fångsterna från ett antal insjöar /... ”*för nogre tresk the dylde undan i Vinther*”.../.¹³ De avlägset belägna träsken i ödemarken talar dock för att det under stora delar av året pågick ett fiske ”off the record” som aldrig nådde skattelängderna. 1720 exempelvis anklagades allmogen i Övertorneå socken för att ”alltid” dölja de rätta fångsterna från deras träskfisker.¹⁴

Vilken del av årsfisket som registrerades i fiskeregistret är okänt. Det kan inte ha rört som om en skatt på det totala årliga uttaget av fisk utan tycks endast ha omfattat fiske som genomfördes under en viss tid på året. Vid sidan av det beskattade fisket pågick mer eller mindre året runt ett fiske efter gädda, abborre, sik och mört som aldrig nådde skattelängderna men även ett fiske efter arter som inte omfattades av skattereglerna som löja, gös, lake och röding. Sent på hösten, vanligen i oktober och början av november, fiskades stora mängder siklöja i Tengeliötrakten i synnerhet i sjöarna *Miekojärvi* (nr 11), Vietonen (inte återfunnen bland träsken 1553) och *Raanujärvi* (nr 13). Siklöjan ansågs inte lika smakfull som siken men gav en värdefull rom som ”*är en delice och betalas till lika pris som Smöret*” (Portin 1967:224). Trots att fiske efter åtskilliga arter bevisligen pågick under 1500-talet nådde dessa arter och volymer aldrig fiskeregistret.

Tabell 1. Mängden fisk (färsk vikt) fördelat på fiskart och socken år 1553.

Fiskart (kg)	Torneå	Kalix	Luleå	Piteå	Skellefteå	Lövånger	Bygdeå	Umeå	Totalt
Gädda	24132	3835	7482	5328	10038	2058	858	13380	67111
Abborre	459	102	600	1050	2868	222	222	1410	6933
Mört	240	0	462	240	3660	0	966	570	6138
Sik	11940	0	0	0	0	0	0	0	11940
Id	120	0	0	120	0	0	0	0	240
Brax	0	540	258	0	0	0	0	0	798
Summa (kg)	36891	4477	8802	6738	16566	2280	2046	15360	93160

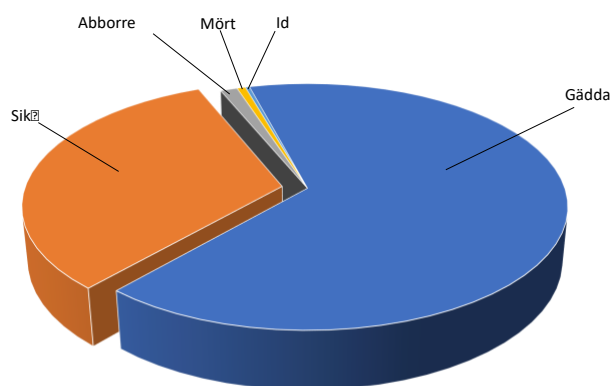
Drygt 93 000 kg fisk togs ur sjöarna i de åtta nordligaste kustsocknarna 1553. Sik beskattades endast i Torneå socken. Id endast i Torneå och Piteå socknar. Gädda dominerade och stod för 72% av den totala fångsten i Västerbottens 8 socknar. Efter Bergman & Ramqvist 2017 med korrigeringar av uppgiften avseende fångsten av abborre i Torneå.

Förvisso skulle träskfisket komma att beskattas hårdare med åren, men situationen 1553 var ännu mycket gynnsam för de som hade tillgång till insjöfisket. Skatten som bönderna tvingades utge motsvarade 1/15 (6,7%) av den totala fångsten vilket innebär att huvudparten (93,3%) blev kvar i fiskarens ägo och kunde göras tillgänglig för egen konsumtion eller försäljning. Bara för Torneå sockens del innebar det att drygt 34 000 kg fisk från träsken kunde konsumeras lokalt, säljas eller bytas mot importerade bristvaror från annat håll. Tingsprotokollen innehåller flera exempel där Torneåbönder låtit Torneåskeppare frakta partier av torkad gädda till Stockholm för försäljning och inköp av andra förnödenheter som saknades i hembyn.

¹² 1 markpund = 0,333 kg, 1 lispund = 6,65 kg, 1 skeppund = 133 kg.

¹³ Västerbottenshandlingar 1553:2, Riksarkivet, Stockholm

¹⁴ Dombok Övertorneå tingslag 16 mars 1720 s. 67.

Procentuell fördelning per art av den totala fångsten i Torneå socken 1553. Gädda 65%, Sik 32%, Abborre 1,2%, Mört 0,6% samt Id 0,3%.

Torneå socken

I fiskeregistret för Torneå socken upptas 82 träsk, forsar och sel varav 75 får anses vara identifierade. Vissa sjönamn har genom åren ändrats vilket försvårar identifieringen men då flera sjöar brukades av samma bonde har det ofta gått att identifiera sjöarna via senare fiskeregister. Sjöar som inte redovisats som solitärer har i regel legat nära varandra. Har namnet på någon av sjöarna levt kvar så har det gått att leta de andra sjöarna i närheten. För identifieringen av insjöarna hänvisas i huvudsak till Eivor Nylund Torstensson (1977) och Erik Wahlberg (1963). Träskens utbredning framgår av *figur 3 och 8* och dess ordning och identifiering i 1553 års fiskeregister i *bilaga 1*. Kartorna visar att de fiskrika insjöarna i Torneå socken låg utspridda över ett mycket stort område inte jämförbart med någon annan socken i Övre Norrland. Många av träsken (33%) låg långt norrut inom samiskt bosättningsområde och således en viktig del av torneåböndernas resursutnyttjande ovan lappmarksgränsen, ett förhållande som skulle komma att leda till återkommande nyttjandesrättsliga problem och interventioner från både kungar och häradsrätter.

En sammanställning av uppgifterna i 1553 års fiskeregister för Torneå socken visar att träskfisket främst var knuten till byar kring Hietaniemiölet. Bönderna i Helsingbyn (Kainuunkylä) och Alkkula hade tillgång till fiske i 13 olika träsk, Matarengi (med Mikkolansaari) i 12, Armassaari och Niemis i 11, Päckilä i 10 och Ruskola i 9 träsk. Men insjöfisket var även utvecklat i byarna längre norrut som Juoksengi (8 träsk) och Pello (6). Andelen hushåll i byn som 1553 ägde fiskerättigheter i träsken (*tabell 2*) var högst i byarna Ruskola och Niemis (100%) följt av Matarengi (80%), Alkkula, Armassaari och Vitsaniemi. I Ruskola var samtliga 7 manliga hushållsföreståndare som upptas i bågaskattelängden 1553 inblandade i träskfisket i huvudsak i sjösystemet öster om Aavasaxa. Hushållen i Haapakylä och Vanhakylä saknade helt fiskerätt i träsken enligt 1553 års fiskeregister vilket tycks ha varit en tillfällighet. From 1554 finns både Hans Anundsson Äijälä i Haapakylä (sjö nr 29-30) och Henrik Bertilsson i Vanhakylä (nr 47-48) registrerade bland de beskattade bönderna.

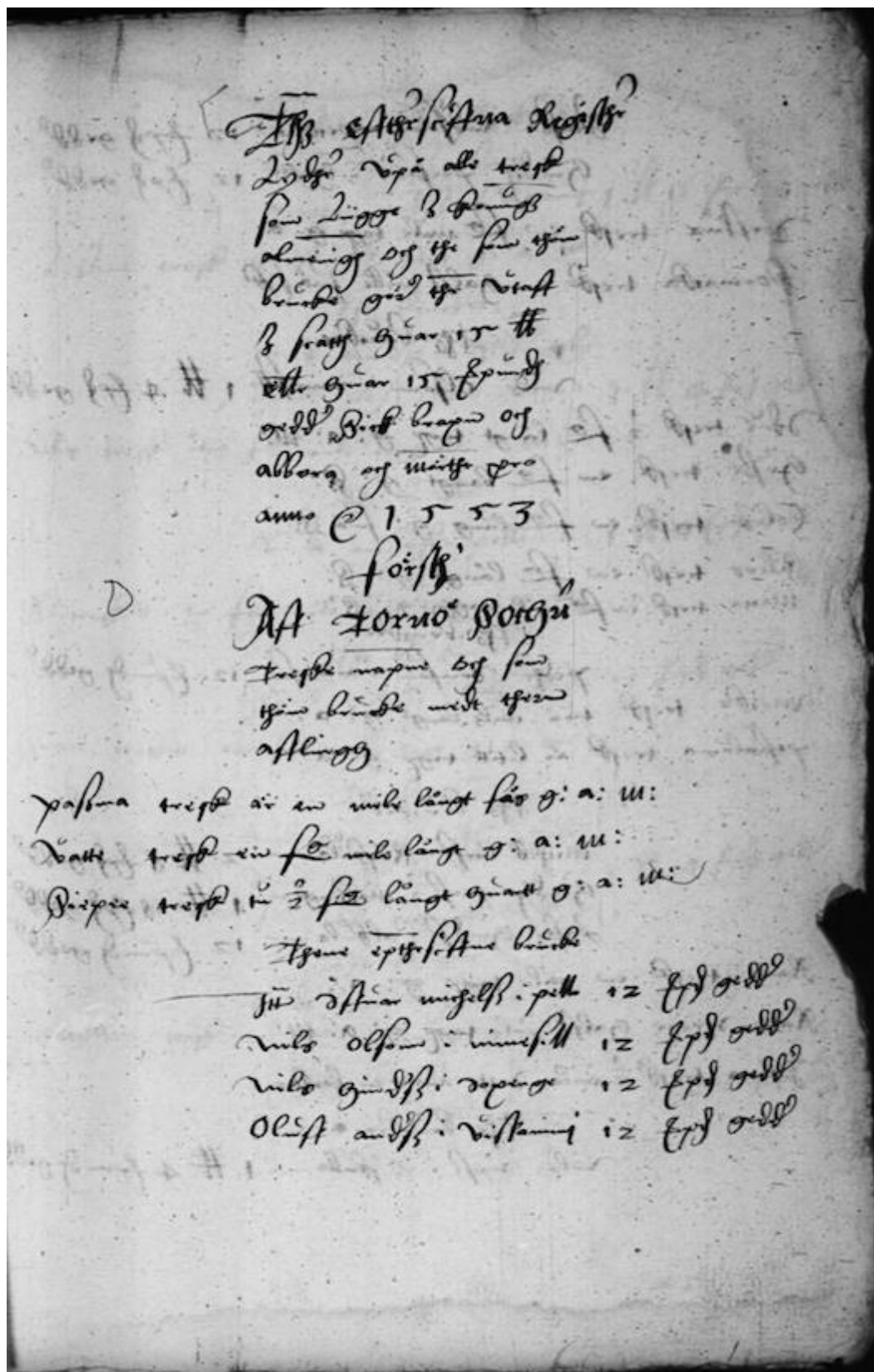

Fig 7. Det äldsta fiskeregistret av år 1553 inleds med Torneå socken och varje träsk (insjö) redovisas i tur och ordning med uppgifter om längd, bredd och vilka fiskarter som fiskades och hur mycket som utgavs i skatt. Registret inleds med sjöarna Pasma tresk, Vatte tresk och Siepee tresk vilket avsåg Pasmajärvi, Vaattojärvi och Sieppijärvi i nuvarande finska Kolari. Fyra bönder beskattades för fisket: Ivar Mickelsson i Pello, birkarlen Nils Olsson i Niemi [Nimesill], Nils Hindersson i Juoksengi och birkarlen Olof Andersson i Vitsaniemi. Skatten utgjordes i markpund (mpdh) och motsvarade en fångst i färsk fisk på 959 kg gädda, den mest eftertraktade fisken. Västerbottenshandlingar 1553:2, Riksarkivet, Stockholm.

Tabell 2 . Andel hushåll involverade i träskfiske 1553.

By	%
Pello	33
Turtola	25
Juoksengi	46
Kuivakangas*	24
Haapakylä	0
Matarengi**	80
Ruskola	100
Alkkula	69
Niemis	100
Armassaari	67
Koivukylä	60
Hietaniemi	40
Päkkilä	46
Helsingbyn	55
Vitsaniemi	67
Vojakkala	8
Närä	25

* med Vanhakylä, ** med Mikkolansaari

Totalt upptas 174 män i bågaskattelängden 1553 i den övre halvan av Torneå socken från Vitsaniemi i söder till Pello i norr. I längden redovisas samtliga vuxna män (dock inte drängar) som kunde spänna en båge (i.e armborst) dvs de som ansågs vuxna nog att kunna bidra till hushållsekonomin.¹⁵ Vid en jämförelse mellan personnamnen i fiskeregistret och bågaskattelängden 1553 framgår att 72 av totalt 174 husbönder, bröder, söner och mågar återfinns i fiskeregistret vilket innebär att 41% av samtliga vuxna män i den övre sockenhalvan ägde fiskerättigheter som beskattades särskilt. En jämförelse mellan fiskeregister under en längre period, åren 1553-1557, och bågaskattelängderna för samma period visar att drygt hälften av alla hushåll i sedermera Övertorneå socken var engagerade i träskfisket. Men andelen hushåll som på ett eller annat sätt hade delar av sin utkomst från insjöfiske i allmänhet var högre än så. Fiske pågick mer eller mindre året runt i närliggande sjöar utan att för den skull registreras i det särskilda fiskeregistret. I hjälpgården för Sala silvergruvas upprepning 1553 utgav 119 av 152 (78%) av hushållen i den övre sockenhalvan (sedermera Övertorneå socken) del av skatten i insjöfisk (gädda, sik, abborre, mört, harr, id och brax). I den nedre sockenhalvan (sedermera Nedertorneå socken från Korpikylä ned till kusten) var motsvarande andel endast 3%. En övervägande majoritet av hushållen i Övertorneå socken hade således en betydande del av sin utkomst från träsken.

Även om jämförelser mellan bågaskattelängder, jordeböcker och fiskeregistret 1553 visar att nästan samtliga träskfiskare (97% se *bilaga 2*) var jordägande bönder så ger fiskeregistret en splittrad bild av *vilka* bönder som beskattades för träskfisket i Torneå socken. Bland de registrerade finns de förväntade och lätt identifierbara birkarlarna (varav merparten även omnämns som nämndemän) Nils Olsson Kumppani och Olof Hindersson Kaisa i Niemis, Per Jönsson Karinen och Olof Anundsson Tulkki i Armassaari, David Persson Taavola i Juoksengi, Mickel Jönsson Kohkoinen i Kuivakangas, Jöns Olsson Kyrö i Päkkilä, Lars Nilsson Hannukkala och Mickel Mickelsson Mikkola på Mikkolansaari, Olof Andersson i Vitsaniemi och Jöns Jönsson i Vojakkala. Birkarlarna satt i regel på de största gårdarna i socknen ofta med boskap och förmögenheter över genomsnittet. De var vana resenärer och typiska representanter för hushåll präglade av boskapsskötsel vid hemgården samt jakt, fiske och handel inom ramen för erämarksekonomin. Deras handelsresor norrut utmed Torne älv samt Muonio och Könkämä älvar kombinerades med fiske i träsk i eller i närheten av samiskt bosättningsområde och fiskerätten var vanligen frukten av privata uppgörelser med samebyarna. Men den som ägde fiskerättigheter i träsken behövde inte nödvändigtvis äga stora jordar eller vara knuten till skinnhandeln med samerna.

¹⁵ I bågaskattelängden registrerades "*huar besuthen bonde Theslickesth theres Söner och mågar som j brödh äre medt bondan som vone [vuxna] män äre och boga förmåå ath spennä*". Västerbottenshandlingar 1553:2, Riksarkivet, Stockholm.

En jämförelse mellan fiskeregistret 1553 och jordeböckerna visar att en bonde kunde äga små jordar och färre kor än genomsnittet i socknen och ändå ha tillgång till fiskerättigheter långt från hemgården. Det förekom t.o.m att helt jordlösa hushåll ägde fiskerättigheter även om det var ett tydligt undantag (jmf Olof Olsson i Päckilä för fiske i *Pentisjärvi*, nr 36 i *bilaga 1* och 2). Slutsatsen blir att träskfisket var ett högt värderat inslag i hushållsekonomin i Torneås övre sockenhalva på ett helt annat sätt än i den nedre sockenhalvan och att alla, eller åtminstone nästan alla som upptas i fiskeregistret 1553 var bönder med egna gårdar eller söner och bröder till jordägande bönder (*bilaga 2*). Vi kan också konstatera att varken birkarlarättigheter eller stora jordegendomar var förutsättningar för fiskerättigheter i de avlägsna sjöarna.

Merparten (69%) av träsken låg inom dåvarande Torneå storsocken (*fig 8*). Särskilt betydelsefullt var sjösystemet öster om Aavasaxa som bestod av ett 70-tal sjöar förbundna med mindre vattendrag farbara med båt under sommaren. 1553 beskattades fisket i 17 av dessa sjöar för en fångst motsvarande 7862 kg gädda (färsk vikt), dvs ganska precis en tredjedel av all gädda som beskattades i hela Torneå socken det året. Särskilt stora fångster gädda togs i *Miekojärvi* och *Pessalombolo* (nr 11-12), *Raanujärvi*, *Rattosjärvi* och *Jolmajärvi* (nr 13-15) samt *Torasjärvi* och *Alposjärvi* (nr 47-48). Sjöarna kunde nås från Torne älv via Tengeliöjoki och var viktiga för husbehovsfiske, särskilt för bönder i Ruskola, Mikkolansaari och Matarengi ännu under 1800-talet.

En annan koncentration återfanns utmed Muonio älv, längst upp i socknen, strax söder om lappmarksgränsen i nuvarande svenska Pello och finska Muonio. Här fanns socknens bästa sikfiske som var betydande för bönder i Pello, Turtola och Juoksengi, Niemis och Armassaari. Mest sik i det här området 1553 svarade birkarlen och sedermera fogden Olof Anundsson Tulkki i Armassaari för. Fångsterna tyder på ett storskaligt fiske i de sel, forsar och sjöar där han ägde fiskerättigheter (nr 78–83). Från år 1553 utgavs från fisket en årlig stadga i skatt på imponerande 1 skeppund och 5 lispund sik, motsvarande en fångst i färsk vikt på ca 10 000 kg dvs över 80% av all sik som fångades i Torneå socken. Den sik som fiskades här var stationär och alltså inte den havssik som normalt vandrar upp i Torne älv under tidig sommar. Den årliga stadgan som Anundsson utgav var förutbestämd och refererade sannolikt till tidigare fångstvolymen men hur stor den egentliga årliga fångsten var framgår alltså inte. Att 10 000 kg inte var en orimlig fångstvolym vittnar Portin om. Sjöarna *Särkijärvi* (nr 23) och *Jerisjärvi* (nr 83) ”*hvilcka Niemis och Armassari byamän förut innehaft*” kunde enligt Portin vissa år ge fångster på över 13 000 kg småsik (Portin 1967:21). I *Jerisjärvi* finns sundet Tulkinsalmi och holmen Tulkinsaari som minner om släkten Tulkkis fiske i sjön (*fig 6*).

Ovanför lappmarksgränsen

Torneå socken sträckte sig längre norrut än någon annan socken och Torneå lappmark var den mest vidsträckt. Området har sträckt sig över Österbotten och finska Lappland till samernas land i nuvarande Sverige och Norge. I Torneå socken var lappmarksgränsen tidigt tämligen väl definierad av sedvanan och i ett brev från Johan III 1584 nämns Sonkamuoika rå mot lappmarken (Fellman 1912:84-85). Av de 82 fisken som upptas till beskattning i Torneå socken 1553 fanns merparten inom socknens rå men ett 20-tal hade etablerats ovanför lappmarksgränsen (*fig 8*) i samiskt bosättningsområde. Gädda och sik dominerade uttaget ur träsken men även annan fisk beskattades vissa år, men endast i vissa sjöar. Vad som styr det urvalet är okänt. Klart är att siken var vanligast i sjöar strax intill eller ovanför lappmarksgränsen men varför mört, id och abborre som måste ha fiskats i överflöd i sjöar nära böndernas hem endast beskattas längst upp i norr är en gåta (*fig 9*).

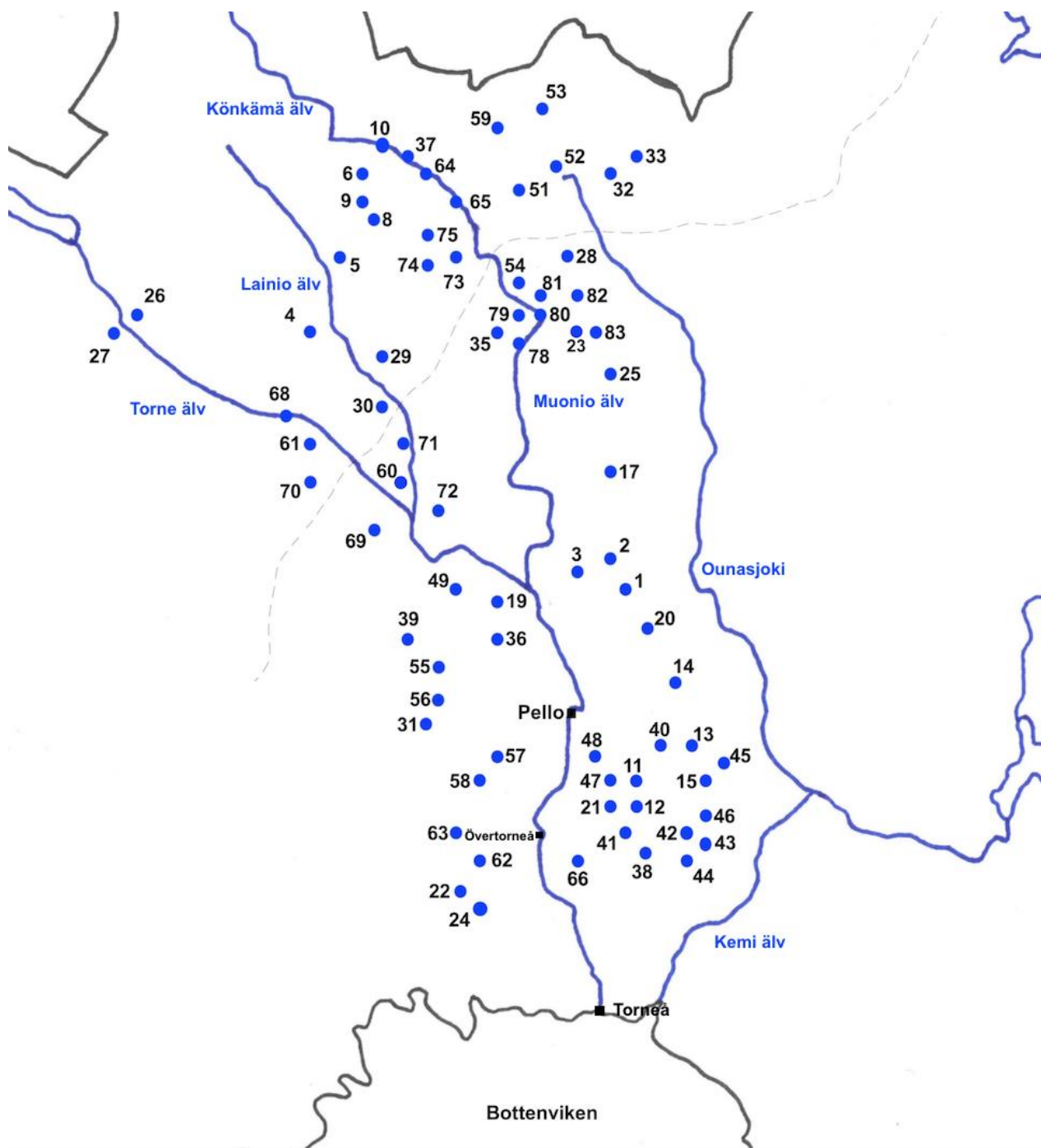

Fig 8. Identifierade fisketräsk i Torneå socken och lappmark med ledning av fiskeregistret 1553. Identifierade träsk återfinns med förklaringar i bilaga 1. Lappmarksgränsens har markerats med en streckad linje. Notera ansamlingen av viktiga sjöar och sel utmed Muonio och Könkämä älvar samt utmed Tengeliöjoki öster om dagens Övertorneå.

Vanligtvis hade inte bönder från Torneå socken rätt att fiska ovanför lappmarksgränsen med mindre än att det fanns ett godkännande från samebyn. Genom urminnes hävd hade samerna i princip företrädesrätt, dispositionsrätt eller vilken term man nu vill använda för innehavets styrka. Att döma av tingsprotokoll tycks myndigheterna ha utgått från principen att samebyn ägde rätten till sina marker så länge annat inte överenskommits (Arell 1977:128). Torneåbönderna hade således inte rätt att fiska ovanför lappmarksgränsen utan tillåtelse från samebyn, ett förhållande som inte alltid respekterades. 1549 dömdes sju torneåbönder till böter för olovligt fiske på samernas mark ovan lappmarksgränsen

"...innan Lapperåå uthann lappanes Låff och minne..."¹⁶ De hade fiskat i sjöar på samisk mark utan att detta sanktionerats av samebyn. Det faktum att bönderna dömdes visar att de hade brutit mot en allmänt känd och accepterad princip om samernas företrädesrätt till fisket. De dömda var välkända lappmarksfarare som David Persson Taavola i Juoksengi, Henrik Larsson Hetta i Matarengi, Mickel Andersson Käyräsvuopio i Matarengi, Olof Andersson i Alkkula, Henrik Nilsson i Turtola, Jöns Olsson Kyrö i Päckilä och Hans Anundsson Äijälä i Haapakylä.

Majoriteten (60%) av fiskerätterna ovanför lappmarksgränsen 1553 ägdes av birkarlar som hade de kontakter som krävdes för att åstadkomma uppgörelser som gynnade båda parter. Bland de bönder som ägde rätt att fiska i sjöar på samisk mark återfinns birkarlarna Nils Olsson Kumppani i Niemis (sjö nr 4-5), Per Jönsson Karinen i Armassaari (nr 6-10), Olof Hindersson Kaisa i Niemis (nr 26-27), Jöns Olsson Kyrö i Päckilä (nr 29-30), David Persson Taavola i Juoksengi (nr 32-33) och Jöns Jönsson i Vojakkala (nr 37). "*Erich Jonss i Kuivakangas*" (nr 64-65) upptas först på 1580-talet som birkarl men var av allt att döma bror till birkarlen Mickel Jönsson Kohkoinen i Kuivakangas och på så vis knuten till familjens handel med samerna redan 1553.

Det var vanligt att samebyn tillfälligt upplät fiskerättigheterna till bönder via arrendeavtal. I vissa fall vet vi att fisket i skattlagda insjöar delades mellan samer och torneåbönder efter uppgörelser mellan parterna. Sjön *Vaikkojärvi (Vaihkojärvi)* (nr 30) var belägen inom Siggevara samebys rå och samnyttjades 1553, till hälften var av samebyn och birkarlen Jöns Olsson Kyrö i Päckilä /..."*half boomen och half Lappa*".../ eller som det uttrycks i fiskeregistret 1556 /..."*Lappan och böndren ihop*".../. Med tiden gav det torneåbönderna möjlighet att framgångsrikt hävda att det fiske som pågått via arrende i generationer gjorde dem till rättmätiga ägare av hela eller delar av fisket i sjöarna. Det från början tillfälliga fisketillståndet utvecklades alltså med tiden till sedvana vilket successivt blev ett allt större problem för samebyarna. Uppgifter från tingen i lappmarken under 1600-talet innehåller åtskilliga sådana exempel där samernas dispositionsrätt ifrågasattes. I princip tycks tingsrätterna även här ha utgått från ett allmänt samiskt ägande av resurserna varefter man i varje enskilt fall tog ställning till på vilken grund andra personers resursutnyttjande vilade. I många fall togs stor hänsyn till torneåböndernas hänvisning till sedvanan.

Det är känt från tingen i Jukkasjärvi 1688 att "*Birkekarlar eller handelsbönder*" från Torneå socken före grundandet av Torneå stad 1621 /..."*då Tårneå stadh ännu intet funderad war*".../ under sina handelsfärder i lappmarken slagit läger vid *Sautosjärvi* (nr 26) som tillhörde Siggevara sameby och tillåtits fiska i sjön mot ett överenskommet årligt arrende. Arrendeavtalet övergick (även om det inte varit avsikten från början) med tiden till en sedvanerätt som framgångsrikt åberopades av torneåbirkarlarnas arvingar vid tingen. I fallet med sjön *Sautosjärvi* ledde det till att samernas företrädesrätt upphävdes av böndernas sedvanerätt varför fisket i sjön framöver skulle delas mellan parterna.¹⁷

1667 klagade samens Olof Peterson, som var länsman i Peldojärvi by, över att en bonde från Övertorneå försökte tränga honom från fisket i ett par sjöar bl. a. Kätkäsvanto intill lappmarksgränsen. Den svarande övertorneåbonden hänvisade till ett gåvobrev från 1609 vilket tingsrätten inte såg som ett avgörande argument. Rätten fann istället att det faktum att övertorneåbonden och hans förfäder "*av urminnes hava brukat bemälte träsk och därför utgjort taxan [skatten]*" motiverade att parterna delade fiskevattnen lika. Utslaget kan tolkas som att Petersons företrädesrätt till vattnet i och för sig inte ifrågasattes, men att torneåbondens hänvisning till sedvana och urminnes hävd var ett så tungt argument att man kunde tvinga Peterson att avstå halva fiskevattnet (Arell 1977:128-129).

¹⁶ Sommaring Torneå socken 22 juli 1549, Västerbottenshandlingar 1549:6, Riksarkivet, Stockholm.

¹⁷ Ting Jukkasjärvi Torneå lappmark 26 januari 1688. Svea Hovrätt renoverade domböcker, Västerbottens län, EIXe:3475, s. 1049, Riksarkivet, Stockholm.

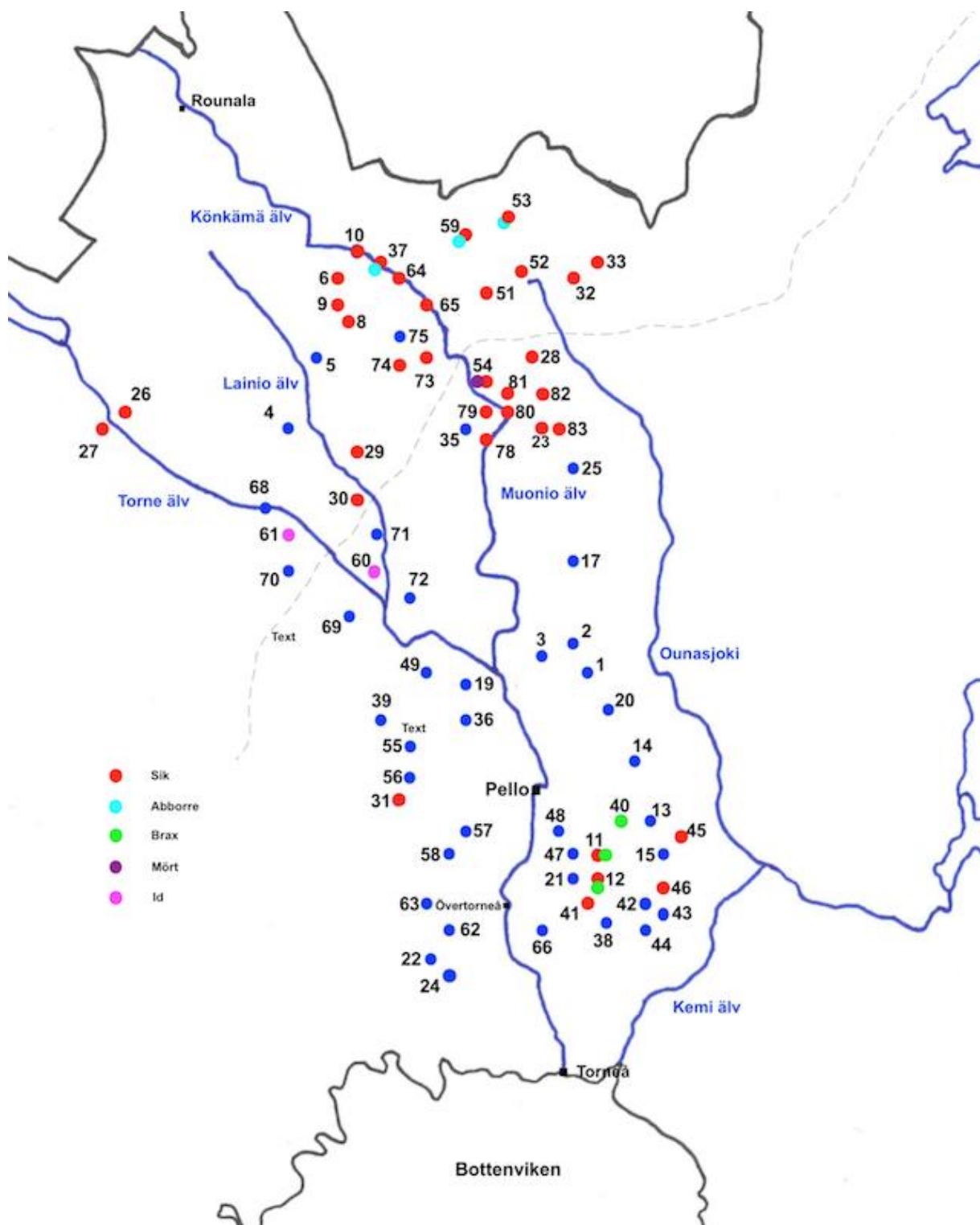

Fig. 9. Beskattade arter förutom gädda enligt fiskeregistret för Torneå socken åren 1553-1557. Stationär sik var vanligast i närheten av eller ovanför lappmarksgränsen men beskattades även i fem sjöar (nr 11, 12, 41, 45 och 46) öster om Aavasaxa. Abborre som bevisligen fiskades i flertalet sjöar beskattades endast i tre sjöar allra längst upp i norr (nr 37, 53 och 59). Detsamma får gälla för mört (nr 54) och id (nr 60 och 61) intill lappmarksgränsen. Brax beskattades endast i sjöarna nr 11, 12 och 40 i sjösystemet öster om Aavasaxa.

Fiskerättigheterna i Kätksuvanto, Särkijärvi (nr 23) och Jerisjärvi (nr 83) hade redan tidigare under århundradet varit föremål för en nyttjanderättslig tvist mellan samebyn eller de birkarlar och bönder som i generationer fiskat i sjön och beskattats för det. I början av 1600-talet hade bönderna nekats att

fortsätta med sitt fiske i dessa sjöar, men på uppdrag av Karl IX återkallades det beslutet år 1607 med hänvisning till att torneåbirkarlarna ”i longtidh hafue bruket träsken, så skulle dem ware effterlatit, att besettia dem framför någon annen, med sine söner eller måger”.¹⁸ Samernas företrädesrätt fick därmed ge vika för böndernas åberopade sedvana. Det var kanske inte ovidkommande för utgången i just detta fall att fiskerätten i *Särkijärvi* och *Jerisjärvi* innehades av Kumppani och Tulkki, två av de mest inflytelserika birkarlafamiljerna i Övertorneå socken.

Det fanns dock en sameby i Torne lappmark, Suonttavaara, som tydligt utgjorde ett undantag i detta avseende och som tidigt tilldelades oinskränkt makt över sina marker. Redan under 1500-talet fick samebyn myndigheternas välsignelse om exklusiv makt över nyttigheterna inom byns råmärken. En rättighet som inte försvagades av tornebönders sedvanebruk och som stod sig över tid trots att den många gånger utmanades. Ännu år 1727 vid tinget i Enontekiö ifrågasatte några bönder från Övertorneå Suonttavaaras ensamrätt trots att den stadfästes av kung Johan III redan 1584. Vid tinget 1727, liksom tidigare, hänvisade samebyn till kung Johans brev och den urminnesrätt det kungliga beslutet vilade på. Brevet presenterades för nämndemännen i original och samebyns representanter höll det så kärt att de krävde att det skulle citeras ordagrant i sin helhet. På så vis skulle innehållet bevaras för eftervärlden om originalet av någon anledning skulle förkomma. Det kungliga beslutet var av mycket stort vikt för samebyn och låg i linje med samernas syn på kollektivt ägande framför privat dito. Möjligheten för samebyn att fungera villkorades av att hävdvunna näringar som jakt och fiske inte inskränktes eller överbelastades.

”Wij Johan then tredie med Gudz Nåde, Swergies, Giöthes och Wändes Konung, Storfurst till Findland, Carelen, Woloskiperj och Ingermanland i Ryssland och öfwer the Ester i Lifland Hertig etc. etc. Giöre witterligit at våre undersåtare Lapparne uti Sondowara by uti Torneå Lapmarck hafwa utj underdånigheet klageligen gifwit tillkiänna, att våre undersåtar Bönderne uti Torneå Sochn och andra giöra dem förfång på deras ägor som ligga inom theas råå Songamotka benämnd uti Lappmarken, och Ödmiukel:n begiärat at the förenämde sine ägor som deras gamble och urminnes häfd är obehindrat och fritt för alle, niuta, bruka och behålla måge. Så hafwa wij för rättwisoness skull nådeligen unt och effterlåtut, som wij och nu här med unne och Nådeligen effterlåtut att förenämde lappar som boo uti Sondowara by och inga andra måge och skola niuta, bruka, fika och fahra¹⁹ dhe ägor som ligga inom förberörde Songamotka rå uti lappmarken såsom förberört är: Förbiude fördenskull här medh förberörde våre undersåtare uti Torneå Sochn och alle andra ehoo hälst dhe wara kunna at giöra förberörde Sondowara by boer ther emoth förfång och mehn wid vår onåde och högsta straff, till yttermehra wissa hafwa wij thettat bekräfta låtit uti vår Stadh Enekiöping then 10 juli 1584 utj vår Regementz tidh på thet Sextonde under vårt Kongl:e Insegell.” (Fellman 1912:84-85)

Värdet av kung Johans brev prövades veterligen första gången år 1615. Birkarlarna och bröderna Per och Jöns Jönsson Karinen i Armassaari fiskade i bl.a. *Idijärvi* (nr 6) inom Suonttavaara samebys rå, mer än 300 km hemifrån. Bröderna skattade i relation till fångsten och betalade varje år förhållandevis stora mängder torkad gädda, abborre och sik i skatt. Det äldsta belägget för att familjen ägde fiskerättigheter i sjön är uppgifterna i fiskeregistret 1553. Vid landstinget 1615 ville samebyn sätta stopp för det. Byn hänvisade till urminnes hävd och till två kungars brev (däribland ovan nämnda brev från 1584). De kungliga breven erkände samebyns ensamrätt till marken, dvs jakten och fisket, inom byns rå. Dock menade ”*Kariste Petter*” att familjens fiske i sjöarna ägde gamla anor och att ”*han och hans fadher och föräldrar före honom hafue medh Lapparnes Loff och minne brukat samme fiske och giort Cronan der af Skat och skuldh som fiske lengden förmäler*”.²⁰ Tinget gick på samebyns linje och erkände med stöd av kung Johans brev Suonttavaara rätten att ”*få bruke alt huadh som ligger inom deres Rå och Röör*” och förbjöd således Karinens representanter att befatta sig med träsken med hot

¹⁸ Kongl. Kommissariernas till Lappmarken underdåniga berättelse; dat. Stockholm i juli månad 1607. Handlingar rörande Skandinaviens historia, del 39. Stockholm 1858, s. 257.

¹⁹ Fika och fara i betydelsen exploatera, för exploatering befara. Svenska akademis ordbok, band 8, 1924.

²⁰ Svea Hovrätt, Huvudserie [Liber causarem] EVI a 2 aa/6 (1615), bild id: 128, Riksarkivet, Stockholm.

om 40 mark i vite. Domen visar att en nyttjanderätt som enbart byggde på en framvuxen sedvana inte var tillräcklig för att utmana Suonttavaaras äganderätt under kungligt beskydd. Vid ting i Övertorneå i mars 1725 intygade emellertid tolvmännen Clemet Kohkoinen och Olof Andersson "at ben:de Iddivoma träsk skall förr och uti deras tijd warit Karist hemmans werkel:a tillhörighet".²¹

Mot slutet av 1600-talet ställdes frågan om äganderätten till markerna ovanför lappmarksgränsen på sin spets. En ny lappmarkspolitik som ville gynna nybyggen och uppodling innebar att myndigheterna började omvärdera äganderätten på ett mer övergripande plan. Successivt utvecklades en praxis som innebar att samebyarna allt oftare tilldömdes rätten till fiske i sjöar ovanför lappmarksgränsen. I två parallella och principiellt viktiga fall vid tinget i Jukkasjärvi 1694 ifrågasatte samerna det fiske som ett antal bönder från Niemis och Alkkula i Torneå socken bedrivit på deras mark i över 100 år. Kammarkollegiet avgjorde tvisten till samebyns fördel. Som avgörande argument anförde kollegiet att samerna de facto var lappmarkens inbyggare och skulle därför "*hällre än några bönder, som widt derifrån aflägsne äre*" förbehållas rätten till sjöarna i lappmarken. Det nya synsättet innebar att Kronan började bli mer restriktiv mot tornedalsböndernas fiske i lappmarken. Den nya politiken ville skydda samernas intresse och uppmuntra nybyggarverksamheten. Resurserna ovan lappmarksgränsen skulle därför förbehållas de som *bodde* där, dvs samerna, samt presumtiva nybyggare och inte mer tillfälliga exploatörer från byar långt söderut. För torneåböndernas del innebar därför decennierna kring sekelskiftet 1700 att deras gamla fiske i lappmarken i praktiken upphörde (Arell 1977:137).

Kollektivt eller privat ägande

Bergman & Ramqvists genomgång av träskfisket i Övre Norrland under 1550-talet visar, menar författarna, en tydlig korrespondens mellan byn och de träsk dess invånare nyttjade. Detta samband tycks beständigt över tid vilket tolkas som att fiskerättigheterna ägdes kollektivt av bymedlemmarna och att överskottet från fisket delades solidariskt mellan invånarna i byn. När en person flyttade från en by till en annan upphörde rätten att fiska i det träsk som var knutet till personens hemby. Bergman & Ramqvist drar paralleller med de byordningar som började användas under 1600- och 1700-talet och som slog fast att en bonde som ägde mark i en annan by inte ägde rätt att fiska i den byns sjöar, utan endast i sjöar tillhörande byn där bonden var skattlagd.²² Slutsatsen som dras är att träskfisket i socknarna i nuvarande Norrbotten och Västerbotten under 1500-talet var del av en struktur som byggde på kollektivt snarare än individuellt ägande. (Bergman & Ramqvist 2017:10-13).

Några uppenbara kopplingar till kollektivt ägande går dock inte att spåra i Torneå socken så vitt jag kunnat se. Det behöver inte innebära att det speglar ett ursprungligt ägoförhållande; hur det såg ut känner vi inte till och det är möjligt att ägandet förändrats över tid. Uppgifterna i tingsprotokollen som tyder på privat ägande är dessutom förhållandevis sena även om några av dem bär rötter ned i 1500-talet. Uppgifter från ting i Torneå socken och lappmark under 1600- och 1700-talet tyder på att ägandet här varit knutet till enskilda gårdar och familjer snarare än till byn som kollektiv. Ägarfamiljerna markerade sitt ägande bland annat genom att skära sina bomärken i trädstammar intill sjön.²³ Fiskerättigheterna kunde i Torneå socken, likt en handelsvara, pantsättas, säljas eller delas upp i mindre lotter i samband med arv. Mönstret känns igen från birkarlainstitutionen där försäljning och arv av andelar i handeln i lappmarken beskrivits många gånger.

På 1740-talet tvistades vid tinget om äganderätten av en fjärdedel av fisket i *Rattosjärvi* (nr 14). De gamla berättade, att deras föräldrar i sin tur berättat, att fisket förr ägdes av en man i byn Matarengi som kallades "Tallinen" (identisk med Anders Talinen, husbonde på gården Antti åren 1592–1635), en "*ussel*" (fattig) man som vid flera tillfällen bjudit ut fiskerätten till försäljning utan resultat. Tillslut hade

²¹ Övertorneå tingslags häradsrätt 1 mars 1725, Ala:6 1723-1725, bild 2400 hos Arkiv Digital.

²² Byordningar antogs av tinget och var ett medel för byn att organisera det gemensamma arbetet som exempelvis boskapens släppande på bete, tiden för sådd och skörd, nyttjande av gemensamma ägor, väglagning osv.

²³ Dombok Övertorneå tingslag 15 mars 1706, s. 208.

han hittat en köpare (*"Capitein Pär benämd"*) i samma by som därefter nyttjat fisket *"under sitt hemman"* som det står. Fiskerättigheterna i träsket ska sedermera ha *"öfwerlämnats"* till köparens eller dennes systers dotter (den gamla sagesmannen hade svårt att minnas). Tyvärr hade de nya fiskerättsinnehavarna sedermera hamnat på obestånd varför fisket i sjön pantsatts *"än till den ena, än till den andra"*.²⁴

I samband med en inventering och värdering av ägorna tillhörande husbonden på gården Rautio på Haapakylänsaari i Kuivakangas den 26 april 1711 upptas bland tillgångarna (under rubriken *"träskfiskie"*) fiskerättigheterna i sjöarna Kuusijärvi och *Majamalombolo* (nr 21). Tillgångarna skulle nu skiftas mellan barn och barnbarn. Vid en ny inventering av gården den 21 juli 1734 hade dåvarande husbondens andel i träskfisket Majalompolo (efter delning mellan arvtagarna 1711) minskats till en fjärdedel av tidigare nivå.²⁵

Kopplingen till särskilda familjer i Tornedalen visar sig även i att hemmansägare, söner eller mågar vid någon tidpunkt valde att lämna hembyn för att permanent slå sig ned vid familjens gamla fiskeläger. Under slutet av 1600-talet etablerade en son från Hettagården i Matarengi en permanent bosättning vid familjens fiskeläger på stranden av sjön *Ounasjärvi* (nr 52) i nuvarande finska Enontekiö. Platsen utgör idag Hetta kyrkby och är administrativt centrum i kommunen. Nybyggarens relation till sjön förklaras vid tinget i Torne lappmark 1697 med att Henrik Henriksson Hetta hade rätt att bosätta sig vid *"sijne Förfäders landh och fiskiewattn wid Åunis Jerfwi"*. Så vitt känt är var Henrik Henriksson barnbarns barnbarns barn till bonden Henrik Larsson på Hetta hemman i Matarengi som 1553 (*bilaga 2*) ensam beskattades för träskfisket i sjöarna *Vuontisjärvi* (nr 51) och *Ounasjärvi* (nr 52).

En möjlig förklaring till ett eventuellt avvikande ägandemönster i Tornedalen, privat snarare än kollektivt, skulle kunna vara det faktum att begreppet by hade en annan innebörd här. Byar i Tornedalen var inte samma avgränsade enheter som i övriga socknar utan gårdarna tycks ha ägt en betydande självständighet. Byn var ett vagt definierat geografiskt område där gårdarna inte nödvändigtvis behövde hänga samman funktionellt. Det finns exempel från mitten av 1500-talet där en och samma bonde skattskrivits i fyra olika byar utan att för den skull ha rört på sig. Avgörande för var bonden redovisades tycks ha varit lokalkännedomen hos den som upprättade skattelängden. De paralleller som kan dras till byordningar på andra håll i Norrbotten och Västerbotten är därför svårare att dra i Tornedalen. Den tornedalska traditionen och näringarnas karaktär med fiske som huvudnäring gynnade inte framväxten av organiserade byalag som var naturliga i trakter där jordbruk dominerade (Isaksson 1967:70ff).

Det faktum att änkor i vissa fall uppges som innehavare av fiskerättigheterna i fiskelängderna kan tyda på att de beskattades pga av att de på plats deltog i själva träskfisket. *"Karin enckiann"* i Juoksengi skattar tillsammans med Nils Nilsson Outinen för fiske i *Minas tresk* (Miasjärvi nr 28) både 1553 och 1555. Att kvinnor och barn deltog i de långväga fiskefärderna finns beskrivet både i en passus i det Burmanska itinerariet från 1598 (se not 3) och i ett tingsprotokoll från 1606 (not 4). Men redovisningen av änkan Karin kan även stärka antagandet att fisket var knutet till familjen och gården och att den som tid till annan redovisades som familjens överhuvud var den som redovisades i fiskeregistret oavsett om han eller hon personligen deltog i själva fisket eller ej.

Fiskets betydelse minskar

Kort tid efter den första beskattningen 1553 började betydelsen av de avlägsna träsken att minska, en utveckling som fortsatte mot 1500-talets slut då fiskena i fjällträskan övergavs i allt högre utsträckning. Under 1600-talet var det, Tornedalen undantaget, endast bönder från byarna allra närmast den

²⁴ Svea Hovrätt, Renov domb, 1743 Norrbotten nr 25-26. Övertorneå tingslag 21 november, s. 600, Riksarkivet, Stockholm.

²⁵ Gårdsinventering av Rautio hemman, bilaga i dombok 1729-30, Övertorneå tingslags häradsrätts arkiv Ala:8, Landsarkivet, Härnösand.

svenska lappmarksgränsen, som fortfarande begav sig på fiskefärder till fjällsjöarna. Åren 1598 och 1600 gick man i Lövdånger och Bygdå socknar inte längre upp till fjällträskan (Tegengren 1970:120). Minskad tillgång på fisk och skattehöjningar på avkastningen gjorde med tiden att bönderna började dra sig för de långväga resorna. 1558 höjdes skatten till 1/9 av fångsten och 1561 till 1/5 vilket antyder att produktiviteten i träskan generellt hade minskat och att Kronan med hjälp av skattetekniska åtgärder ville behålla intäkterna på tidigare nivåer. Men skattehöjningarna var även motiverade av Gustav Vasas önskan att begränsa böndernas långväga fiskeresor och tvinga dem till plogen. Kungen såg inte med blida ögon på att bönderna låg ute i månader som nomader på tidsödande fiskefärder utan ansåg att de borde ägna all sin flit åt åkerbruket vid hemgården (Campbell 1948 [1982]:42). Kronans ansträngningar tycks i så måtto ha varit framgångsrika. Alternativa näringar i direkt anslutning till gårdarna utvecklades under perioden. Från början av 1540-talet till början av 1560-talet ökade åkerarealen i Torneå socken med 50% och under andra halvan av 1500-talet ökade boskapsskötselns relativa betydelse i socknen på samma sätt som i övriga delar av Övre Norrland (Berglund 2006:145,169).

Det stora uttaget av fisk från träskan låg ofta farligt nära gränsen för överexploatering i den mån det inte överträdde densamma. I synnerhet rovdriften på lekfisk under våren (gädda, abborre, mört, id, brax mfl) och senhöst (siklöja) tärde hårt på beståndet. Några träsk tycks vissa år ha fått vila möjligen för att förhindra detta. 10 av träskan som finns upptagna i 1553 års fiskeregister i Torneå socken uppges fyra år senare "*Haffua inthett fiskadtt*". Redan 1568 antecknades i skattelängden att fisketräskan i nuvarande Västerbotten och Norrbotten minskat kraftigt och att 69 träsk "intet räntat". Gamla träsk som inte längre gav några fångster ströks ur längderna och ersattes av nya. Träsk som tydligt minskat sin reproduktion kunde betecknas som "*wtarmade*" varför tinget kunde ansöka om skattelättnader, något vi ser exempel på under 1580-talet.²⁶ Skattelängder från andra halvan av 1500-talet och början av 1600-talet visar att antalet träsk som användes för insjöfiske i de nordliga socknarna i Norrbotten och Västerbotten mer än halverades. På ett halvt århundrade mellan åren 1553-1614 hade antalet beskattade träsk sjunkit från 360 till 132 (Tegengren 1970:120).

Nedgången i träskfisket har i andra socknar vid sidan av överuttag och skattehöjningar, även satts i samband med befolkningsminskningen under det Nordiska sjuårskriget 1563-1570. En rapport från år 1569 beskriver att ett flertal gamla träsk i Torneå socken låg öde "*för tenn nödh skull att the haffua inge Drenger som them bruke*".²⁷ Men manfallet tycks ändå inte ha drabbat Torneå socken i lika hög grad som andra socknar. Delvis kan det förklaras av en inflyttning av savolaxiska svedjebbrukare under andra halvan av 1500-talet, men tydligen också av att socknens knektar vägrade att ansluta sig till trupperna under kriget. Sommaren 1567 bötfölls "*hele Tornö Sochen*" kollektivt "*för ohörsamheet att the icke wille draga till thet Norijeska thågett Ner the andre sochnerne åstadh Droge*".²⁸

Det minskade intresset för säsongsvandringar till träskan som vi ser i flertalet socknar i Västerbotten och Norrbotten under 1500- och 1600-talet syns även i Torneå socken, även om förändringarna här tog längre tid. Ännu under 1600-talet fortsatte bönderna att strida för fiskerättigheterna i de viktigaste fjällsjöarna. Allt oftare var det strider man förlorade till fördel för samerna. I det fiskeregister som upprättades för Torneå socken 1617 återstod ett fåtal av de sjöar ovanför lappmarksgränsen som bönderna hade tillgång till 1553. Böndernas träskfiske på samiskt område ströps emellertid effektivt först mot slutet av 1600-talet då en ny lappmarkspolitik medförde att rätten till jakt och fiske i lappmarken skulle förbehållas samer och potentiella nybyggare.

Fisket i mer närbelägna sjöar fortsatte däremot långt in på 1800-talet och finns utförligt beskrivet som en betydande husbehovsnäring i Övertorneå under decennierna omkring år 1800 (Portin 1967: 21ff).

²⁶ Västerbottenshandlingar 1584:1, Riksarkivet, Stockholm.

²⁷ Västerbottenshandlingar 1569:5, Riksarkivet, Stockholm.

²⁸ Straffet för Torneåallmogen blev en gemensam bot på 4 läster (48 tunnor) saltad lax varav 3 ½ tunna byttes ut mot torkad gädda. Västerbottenshandlingar 1567:11, Riksarkivet, Stockholm.

Sjösystemet öster om Aavasaxa var särskilt viktigt för hushållen. Här fiskade bönder långt fram i tiden en rad begärliga fiskarter vid sidan av gädda som sik, siklöja, röding, gös, abborre, brax, id, mört och lake. Gös var mer eftertraktad än många andra fiskarter men beskattades aldrig separat. I en rättsakt från den 13 mars 1701 berättas hur Nils Hansson Tina i Kaulinranta sålt en halv tunna gös till länsmannen i Nedertorneå Sigfrid Jöransson för 5 ½ daler kopparmynt. När Jöransson slog upp tunnan stod det klart att han blivit lurad. Under lager av fin gös "*fanns der uthaf åthskilligt slag halfrutin och aldeles oduglig fisk såsom giärs, mört, löjor, abborar och en stoor dell lakar*".²⁹ Särskilt eftertraktad var "*Tengeliö siken*", siklöjan och löjrommen (Portin 1967:232). De omfångsrika fångsterna som vi känner från 1550-talet hade upphört och insjöfischen som höll hungern borta under missväxtår var inte längre nödvändig i samma utsträckning. Johan Portin skrev ett mindre känt utkast till en sockenbeskrivning med den något omständliga titeln "*Försök til Geogr: Beskrifning om Torneå orten at bifoga den öfver Öfver Torneå Uprättade Chartan, jemte någre oeconomiske anmärkningar m.m.*"³⁰ Utkastet kompletterades med tiden och blev sedermera den sockenbeskrivning över Övertorneå som han tycks ha färdigställt omkring år 1820 och som citerats ovan. I utkastet beskriver Portin hur "*Insjö och små fisket*" inte värderades som förr. Det nyttjades numera av "*hvar och en efter lägenhet, föga mer än til egit behof*". Saltad fisk åts inte året om som tidigare då "*den som fångas i träsk höst och Wåhr är otillräklig*". 1500-talets överskottsproduktion då hundratals kilo torkad gädda och sik som inte kunde konsumeras lokalt såldes eller skeppades till Stockholm var vid det här laget ett minne blott. Den fisk som omkring år 1800 huvudsakligen skeppades ut från Tornehamn bestod, enligt Portin, av torkad torsk och salt sill från Norge.

²⁹ Nils Hansson Tina dömdes för "flärd och bedrägerije" till 12 mark silvermynt i böter. Dombok Övertorneå tingslag 13 mars 1701, Ala:1 (1681-1723), bild 1590 (AD), Landarkivet, Härnösand.

³⁰ Manuskript, Kungliga Vetenskapsakademien, Stockholm. Se kartan i fig. 10.

Fig. 10. Johan Portins karta (detalj) över Övertorneå socken uppmätt och ritad åren 1794-1795. Kartan var länge försvunnen men har återfunnits och förvaras nu på Krigsarkivet i Stockholm. Med stor detaljrikedom har Portin tagit med de viktiga insjöarna både väster och öster om Torne älv varav åtskilliga fanns upptagna till beskattning redan 1553. Särskilt betydelsefulla var sjöarna i området som på kartan benämns "Öfre Tengele" ett system med ett 70-tal sjöar som kunde nås från Torne älv via Tengeliöjoki. Här fiskades en tredjedel av all gädda som beskattades i Torneå socken 1553.

Tryckta källor:

Antti, Petter. *Särkilax och kyrkan som försvann*. Luleå 2017.

Arell, Nils. *Rennomadismen i Torne lappmark*. Umeå 1977.

Berglund, Mats. *Gårdar och folk i norr: bebyggelse, befolkning och jordbruk i Norrbotten under 1500-talet*. Umeå 2006.

Bergman, Ingela & Ramqvist, Per H. *Farmer-fishermen: interior lake fishing and inter-cultural and intra-cultural relations among coastal and interior Sámi communities in northern Sweden AD 1200-1600*. Acta Borealia 2017.

Campbell, Åke. *Från vildmark till bygd. En etnologisk undersökning av nybyggarkulturen i Lappland före industrialismens genombrott*. [1948]. Umeå 1982.

Fellman, Isak. *Handlingar och uppsatser angående finska Lappland och lapparne*, del III. Helsingfors 1912.

Isaksson, Olov. *Bystämman och bystadga*. Uppsala 1967.

Linné, Carl von. *Iter Lapponicum* [1732]. Uppsala 1913.

Magnus, Olaus. *Historia om de nordiska folken* (1555). Malmö 1982.

Nylund Torstensson, Eivor. *1553 års fiskeregister för Torneå och Kalix storsocknar*. Namn och bygd 1977, s. 71-77.

Paulaharju, Samuli. *Lappmarksminnen* [1922]. Kristianstad 1977 s. 12-15.

Portin, Johan. *Samlingar til Beskrifning öfver Öfver Torneå Sockn uti Västerbottens Höfdingedöme*. Tornedalica 5, Uppsala 1967.

Snell, Per-Olof. *Brottstycken ur det tidiga Haparanda-Tornio – Fisket, sjöfarten och handeln 1500-1700*. Tillgänglig på www.familjenbostrom.se.

Tegengren, Helmer. *Fångstmän och amasoner, säsongflyttningar inom äldre jägar- och fiskarsamhällen*, Norrbottens museum årsbok 1970.

Torikka, Sture. *1617 Övertorneå storsocken under en dramatisk tid*. 2017. Källhänvisningar s. 459ff.

Wahlberg, Erik. *Birkarlar och birkarlasläkter i Tornedalen*. Tornedalica nr 1. 1962 s. 78-104.
- *Finska ortnamn i norra Sverige*. Tornedalica nr 2. 1963.

Wallerström, Thomas. *Norrbotten, Sverige och medeltiden. Problem kring makt och bosättning i en europeisk periferi*, del 1. Luleå 1995.

Bilaga 1. Träskfisksen registrerade i Torneå socken vid skattnöjningen 1553.

Träskens benämning 1553 samt ev variationer över tid inom parentes. Identifieringar i huvudsak enligt Eivor Nylund Torstensson (1977) och Erik Wahlberg (1963) med kommentarer ur Portin (1967). Taxeringen 1553 avser g = gädda, a = abborre, m = mört, s = sik. Dessutom förekommer "H" vilket avsåg harr (jmf Hjälpsskattelängden 1553 där Olof Hindersson i Niemis skattar för gädda, sik och "harr"). Identifierade sjöar återfinns i *fig 8*. markerade med samma nummer som i denna tabell. Sjöar (18 st) där identifieringen i olika grad är osäker har markerats med en asterisk*. 8 st av dessa (nr 7, 16, 18, 34, 50, 67, 76-77) har inte identifierats och därför inte markerats på kartorna i *fig 3, 8 och 9*.

- 1 **Passma tresk** (Passma Jerffue 1555) "en mile långt" 1553, taxar g:a:m. Pasmajärvi fi Kolari. Sjö med samma namn återfinns i fi Enontekiö, se nr. 32.
- 2 **Vatte tresk** (Vathe Jerff 1555) "en fjerding's mile långt" 1553, taxar g:a:m. Vaattojärvi fi Kolari.
- 3 **Siepee tresk** (Siepe Jerffue 1555) "tu [två träsk] 1/2 fjerding's långt huartt" taxar g:a:m. Alanen och Ylinen Sieppijärvi fi Kolari.
- 4 **Jorffua tresk** (Jorua Jerffue 1555). Jorvajärvi sydost om Nedre Soppero, Kiruna kommun "en fjerding's mile" 1553, taxar g:a: Sedermera beskattades sameby Siggevara för fiske i sjön.
- 5 **Kormacka tresk** (Kormacka Jerffue 1555). Kuormakkjärvi öster om Övre Soppero, Kiruna kommun, "en halff mile" 1553, taxar "små fisk". Sedermera beskattades samebyn Siggevaras invånare för fiske i sjön.
- 6 **Idue tresk** (Idue Jerffue 1555, Iddue tresk 1558, Illfue Tresk 1559), "1/2 fjerding långt" 1553, taxar g:a:m. Idijärvi norr om byn Idivuoma, Karesuando sn, Kiruna kommun.
- 7 **Husse tresk*** (Husse Jerffue 1555) "en fjerding's långt" 1553, taxar g:s. Ej identifierad av Nylund Torstensson. Hussojärvi enligt Wahlberg.
- 8 **Colis tresk** (Coliis Jerffue 1555, Calix tresk 1558), "en fjerding's lång" 1553, taxar "g: små s:" Koulusjärvi sydost om Idivuoma.
- 9 **Silers tresk** (Siilistresk 1554, Siiliis Jerffue 1555, Sijllis tresk 1557), "en fjerding's långt" 1553, taxar g:s: Siilasjärvi söder om Idivuoma.
- 10 **Mana tresk** (Manna tresk 1554, Mana Jerff 1555), "en fjerding's mile" 1553, taxar g:s: Mannajärvi (strax söder om Markkina). Jfr Mannasuanto nr. 37.
- 11 **Mecko tresk** (Mekoo Jerffue 1555), "tuå mile långt" 1553, taxar g:a. Miekojärvi på gränsen mellan fi Pello o fi Ylitornio. "Här fiska 13 bönder från Alkola, Micholansaari, Matarengi och Hapakylä emot 1 lispund torra gäddor årlig taxa" (Portin 1967:22). Bland fisksorterna nämner Portin "Gös, Röding, Abbor och Gäddor samt små Löjior m.m. af de sistnämde fångas vissa år en myckenhet". Enl en not hos Portin ägde även bönder i Kuivakangas och Ruskola fiskerätt i Miekojärvi mot årlig taxa. Wahlberg beskriver med ledning av Portin, gamla lägerplatser för fiske runt Miekojärvi vid Alposlahti, Pieskä, Moinalahti, Revonniemi och Kuusiniemi kentät (Portin 1967:297).
- 12 **Pessaloma tresk** (Pessaloma Jerffue 1555). "är lititt" 1553, taxar g:a. Pessalombolo fi Ylitornio ovanför Tengeliö, liten sjö i södra änden av Miekojärvi varifrån Tengeliöjoki faller ut.
- 13 **Rano tresk** (Ranno Jerffue 1555). "en mile" 1553, taxar g:a: Raanujärvi fi Ylitornio. Belägen öster om Miekojärvi och direkt norr om Iso Vietonen. Fiskrikt träsk som fiskas av "Kuifvakangas, Cauliranda, Helsingbyn och Njemis 9 gårdar samt 1 Lispund Torra gäddor i Taxa" (Portin 1967:24).
- 14 **Ratto Jerme** (Rattho jerffue 1554, Ratto Jerffue 1555, Skato tresk 1558). "Halff mile" 1553, taxar g:a:m. Rattosjärvi fi Pello. Belägen 40 km öster om Pello by vid Rovaniemi sockengräns. I Rattosjärvi fiskade "5 Matarengi, Alkola, Koifvokylä och Vitsanjemi emot 1 Lispund Torra Gäddor" (Portin 1967:24). Rattosjärvi nås från Miekojärvi via Vietonen och Raanujärvi.
- 15 **Jolma tresk*** (Jolma Jerffue 1555). "1/2 mile inthe anatt en lackar" [lake] 1553. Identifiering oklar. Enligt Wahlberg identifierat som Jolmajärvi, sundet mellan Raanujärvi till Iso Vietonen ovanför Tengeliö. Även benämnt Jolmalompolo.
- 16 **Lossme tresk*** (Lomsse treskitt 1554, Lossee jerffue 1555, Lomsse tresk 1557, Lasma tresk 1558). "en halff fjerding's" 1553, taxar g:a:m. Enligt Nylund Torstensson id med Lampsijärvi, fi Pello med ledning av stavningen 1554 och 1557. Sjö norr om Vietonen i sjösystemet öster om Aavasaksa. Inte identifierad, jmf nr 40.
- 17 **Illis tresk** (Illiis Jerffue 1555, Illeas Jerff 1556, Illes tresk 1558). "en fjerding's mile" 1553, taxar g:a:m. Ylläsjärvi, på gränsen mellan fi Kolari och Kittilä sn. Sjö SO om Äkäslompolo.
- 18 **Rörtreskitt*** (Rör tresk 1555, Rockoo tresk 1556, Rocko tresk 1557). "en fjerding's mile långt" 1553, taxar g:a:m. Identifieringen osäker. Möjligen Ruokojärvi, nu en sjö intill byn Saittarova, Pajala sn ca 15 km väster om Lovikka. Namnet skrivs i 1556 års fiskeregister Rockoo tresk och har samma skattebetalande bonde. Fi ruoko = vass, rör varför belägget Rörtreskitt förmodligen är en översättning. En sjö och by med samma namn återfinns i Övertorneå se nr. 57.
- 19 **Satta treskitt**, (Sattha jerffue 1555, Sattis tresk 1557). "en fjerding's mile" 1553, taxar g:a:m. Sattajärvi, Pajala sn.
- 20 **Allis treskitt** (Alliis Jerffue 1555, Allis tresk 1557). "en fjerding's mile" 1553, taxar g:a:m. Aalisjärvi, fi Kolari. Ca 45 km NNO om Miekojärvi och i samma vattensystem. "4 Bönder från Pello och Turtola [fiska] emot 1 Lispund aborr" (Portin 1967:23).

- 21 **Maijaia tresk** (Maijiaialomby 1554, Maijiaialomby Jerffue 1555, Maialombi tresk 1557, Maijmalomba tresk 1558). "en fjerdings mile" 1553, taxar g:a:m. Majamajärvi och/eller Majamlompolo nedströms Lohijärvi. 1711 tillhör fisket Rautio hemman i Kuivakangas. I syn av hemmanet 1734 ägs ¼ fiske i "*Majalåmolo*" av Rautio. I jordebok 1749 uppges Töyrä hemman i Kgs och Hurula i Haapakylä äga träskfiske i Majamalombolo. Majamalombolo "hysa en vanlig fisk: som Gäddor, abbor, mört etc. Dock icke til myckenhet" (Portin 1967:26).
- 22 **Mecka tresk** (Meka tresk 1554, Meka Jerffue 1555). "tuå miler långt" 1553, taxar g:a:m. Miekojärvi, Överkalix gräns mot Hietaniemi. "Hyser vanliga fisk: Gäddor, Gös, Brax, Abbor, Mört m.m." Fisket brukades av "3 Allkola bor emot 1 Lispund gäddor" (Portin 1967:36).
- 23 **Sercke tresk*** (*Serke Jerffue 1555*) "en fjerdings mile" 1553, taxar "små S:" Sannolikt identiskt med Särkijärvi ("*Särke T.*" på Olof Tresks karta över Torneå lappmark 1643) direkt väster om birkarlen Olof Anundssons i Armassaari sikfiske i Jerisjärvi, nr. 83. 1553 skattar birkarlen Nils Olsson Kumppani i Niemis för fisket i Sercke tresk. Portin uppger att Niemis- och Armassaaribönder tidigare fiskat "smärre sik" i Jerisjärvi och Särkijärvi (Portin 1967:21).
- 24 **Kijles tresk*** (*Cijlles Jerffue 1555*) "Är tu en fjerdings huartt" 1553, taxar g:b[rax]. Möjligen identiskt med Kiilijärvi, två sjöar strax söder om Miekojärvi och nåbara via ett mindre vattendrag från Miekojärvi.
- 25 **Äkes tresk** (Aikes Jerffue 1555, Äckes tresk 1556). "Tuå miler långt" 1553, taxar g:a:m. Äkäsjärvi, fi Muonio. Turtolagårdarna Jussi, Niemi, Martins och Anundi fiskar sik i Äkäsjärvi (Portin 1967:21). Söder om Jerisjärvi (se nr 83) på östra sidan av Muonio älv. Tillgänglig både norrifrån via Jerisjärvi eller söderifrån från Muonio älv strax norr om Kolari via mindre vattenled via sjön Äkäslobolo.
- 26 **Sautamis tresk** (Sautamis Jerffue 1555), "en mile" 1553, taxar g:h[arrr]:a. Sautusjärvi, vid byn Jukkasjärvi.
- 27 **Juckes tresk** (Juckes Jerffue 1555), "en mile" 1553, taxar S[ik]:h[arrr]. Jukkasjärvi.
- 28 **Minas tresk** (Midas tresk 1554 och 1556, Miidas Jerffue 1555) en "1/2 fjerdings" 1553, taxar g:a:m. Miasjärvi, fi Muonio (T 30 M NV) öster om Kätkäsuvanto vid Muonio älv. *Minas* torde vara fel då sjön benämns Midas from 1554 där namnet står tillsammans med Karanda tresk (Caranda Jerffue 1555), avseende Kaarantjärvi, en sjö längre upp i samma vattensystem. Gården Outinen i Juoksengi äger ännu långt senare träskfiske i "Kiärändejerv".
- 29 **Teminge tresk** (Teminge Jerffue 1555, Teeminge tresk 1556) "en fjerdings mile" 1553, taxar g:a:m. Temminkijärvi, norr om Lainioälven (T 29 I NV) ca 2 mil NV Lainio by vattenled från Lainioälven åt nordost.
- 30 **Vaijikoo tresk** "halft boo men och halft Lappa" (Vaijkoo Jerffue 1555, Vaijkoo tresk Lappan och böndern ihop, Vaicko tresk halftten lapparne och bönderne 1557). Ingen uppgift om längd eller beskattade fiskarter 1553. Vaikkojärvi, sjö söder om Lainio älv och öster om Vivungi (T 29 L NV) nåbar via vattenled från Lainioälven.
- 31 **Mare tresk** (Mare Jerff 1555, Maree tresk 1556). "en fjerdings mile" 1553, taxar g:a:m. Maarijärvi, vid byn Pirttiniemi (idag Pirttiniemenjärvi). I södra delen av byn Pirttiniemi fanns ännu på 1950-talet "Kohkosten valkama" (Kohkoises båtlänning) vid Maarijoki nära utloppet från sjön.
- 32 **Passma tresk*** (*Passma Jerffue 1555*). Pasmajärvi fi Enontekiö, "en mile långt" 1553, taxar g:a:m. Identifieringen osäker. Avser möjligen sjö med samma namn i fi Kolari, se nr. 1.
- 33 **Vänehe tresk*** ("*etth liittidt*" 1554 och 1555). "etth lititth" 1553, taxar "små abbor och Sick". Venejärvi, fi Enontekiö. Identifiering osäker. Avser möjligen Venejärvi i fi Kolari NNV om Pasmajärvi nr. 1.
- 34 **Sara tresk*** (*Sare Jerffue 1555, Saree tresk 1556, Sare tresk 1557*). "en fjerdings mile långt" 1553, taxar g:a. Inte identifierad. Sjön Saarijärvi finns i Övertorneå, Ylitornio (fi) och längst upp i norr i Enontekiö (fi).
- 35 **Meras tresk*** (*Meras Jerffue 1555*). "en halff mile" 1553, taxar g:s:a:m. Merasjärvi, sjö vä om Muodoslompolo, Pajala sn (T 30M SV). En sjö med samma namn återfinns väster om Junosuando, se nr 61.
- 36 **Pentis tresk** (Pentis Jerffue 1555). "en fjerdingsmile" 1553, taxar g:a:m. Pentäsjärvi, sjö och by Pajala sn (T 28M SO).
- 37 **Manasui**. "en halff mile" 1553, taxar g:a:m. Mannasuant, sel i Könkämäälvi Karesuando o fi Enontekiö snr intill Mannakoski. Jmfr Mannajärvi nr 10.
- 38 **Låhij tresk** (Lååhe Jerffue 1555, Lådiee tresk 1556, Lådie tresk 1557). "en fjerdings mile" 1553 och taxar g:a:m. Iso o Vähä Lohijärvi, Ylitornio sn.
- 39 **Äijhe siönn** (Äijhee Siönn 1556, Aeihe tresk 1557). "en fjerdings mile" 1553, taxar g:a:m. Äihämäjärvi eller Isojärvi, Tarendö sn sydost om byn Tarendö. Identifieringen osäker enligt Nylund Torstensson pga avsaknad av prickar över "A" i registret 1553.
- 40 **Lames tresk*** (*Lames Jerffue 1555, Lammis tresk 1558*) "en fjerdings" mile 1553, taxar g:a:m. Enl Wahlberg id med Lammijärvi eller Lampsijärvi ovanför Tengeliö, liten sjö NO om Miekojärvi. Nylund Torstensson uppger sig inte ha kunnat identifiera Lames tresk. Jmfr nr 16.
- 41 **Lealombij** (Lealobj 1554). En "halff fjerdings mile" 1553 och taxar g:a:m. Lialompolo, liten sjö mellan Pessalompolo och Lohijärvi, fi Ylit.
- 42 **Meldos tresk** (Meldos Jerffue 1555). "en fjerdings mile" 1553, och taxar g:a:m. Iso och Vähä Meltosjärvi, fi Ylitornio söder om Vietonen och öster om Miekojärvi nåbar via Meltosjoki. Ännu 1690-tal äger Hannukkala hemman i Mikkolansaari 1/12 i fisket i Meltosjärvi.
- 43 **Pyssa tresk** (Pyssa Jerffue 1555). "en fjerdings mile" 1553, och taxar g:a:m. Pysjärvi, sö om Meltosjärvi, fi Ylitornio.
- 44 **Lylia tresk** (Lylia Jerffue 1555, Lullia tresk 1558). "en fjerdings mile" 1553, och taxar g:a:m. Lylyjärvi, sö om Meltosjärvi, fi Ylitornio.

- 45 **Pala lomby.** "En fjerdings mile" 1553 och taxar g:a:m. Palolompolo, sydost om Raanujärvi, fi Ylitornio. Sjö nåbar från Iso Vietonen via Palojoiki.
- 46 **Aratreskitth** (Ara tresk 1554, Ara Jerffue 1555, Arrra tresk 1556). En "halff mile" 1553 och taxar g:a:m. Pieni eller Pikku o Iso Airijärvi, sydost om Raanujärvi, fi Ylitornio.
- 47 **Toras treskett** (Toras Jerffue 1555). "en fjerdings mile" 1553, taxar g:a:m. Torasjärvi, fi Ylitornio, liten sjö väster om Alanen Alposjärvi.
- 48 **Alpus tresk** (Alpus Jerffue 1555). "en fjerdings mile" 1553, taxar g:a:m. Alanen och Ylinen Alposjärvi, ca 10 km väster om Mieköjärvi. I Alanen Alposjärvi "alstras stor och fet sik, gäddor, abbor etc". Förbunden med Mieköjärvi via vattendrag som mynnar i Alposlahti (Portin 1967:24).
- 49 **Liiffua tresk** (Liiffua Jerffue 1555, Liiffia tresk 1556, Liffiu tresk 1557). "1/2 fjerdings mile" 1553, taxar g:a:m. Livijärvi, sjö och by i Pajala sn.
- 50 **Vinamusoij*** (*Winami träsk 1570*). "en mile långt" 1553, taxar g:a:m. Inte identifierad. Möjligen Vittankijärvi, sjö vid Könkämäälven, Karesuando sn.
- 51 **Vondis tresk** (Vondz Jerffue 1555) "en fjerdings mile" 1553, taxar g:m. Idag Muotkajärvi, sjö sydväst om Ounasjärvi, fi Enontekiö. Kallas "Wuontisjärvi" på C.W.Gyldéns "Karta öfver Finland: Sektionen B3: sydvästra delen af Lappmarkens härad jemte norra delen af Kemi härad" (1863).
- 52 **Ånes tresk** (Ånes Jerffue 1555) "en halff mile" 1553, taxar g:s. Ounasjärvi, fi Enontekiö.
- 53 **Neckelle tresk** (Neckelle Jerffue 1555, Näkele tresk 1558). "en fjerdings mile" 1553, taxar g:s:a. Näkkäljärvi, fi Enontekiö.
- 54 **Kycke treskett** (Kychee Jerffue 1555). "en fjerdings mile" 1553, taxar g:s:a. Kätkjärvi, fi Muonio sn. I 1555 års fiskeregister står Kycke tresk tillsammans med Songa tresk (*Songa Jerffue*) avseende Sonkajärvi (sjö norr om Kätkjärvi), fi Enontekiö norr om Sonkamuoitka by.
- 55 **Jerffue tresk** (Ahama Jerffue 1555). "Halff mile" 1553 och taxar g:a:m. Jierijärvi, idag mer eller mindre uppgrundad sjö vid byn med samma namn i Korpilombolo sn.
- 56 **Korbolombe** (Korbolombe 1555). "en fjerdings mile" 1553, taxar g:a:m. Korpilompolojärvi, vid kyrkbyn Korpilombolo.
- 57 **Rokoo tresk** (Rocko Jerffue 1555). En "halff fjerdings mile" 1553, taxar g:a:m. Ruokojärvi, sjö och by Övertorneå sn ca 25 km väster om Juoksengi. En sjö och by med samma namn återfinns i Pajala se nr 18.
- 58 **Kura tresk** (Kura Jerffue 1555). "en fjerdings mile" 1553, taxar g:a:m. Kuurajärvi, SV om Ruokojärvi, Övertorneå sn.
- 59 **Palla tresk** (Palla Jerffue 1555, Pallåå tresk 1570). "En halff mile" 1553, taxar g:a:m. Palojärvi, fi Enontekiö. 1671 under Suontavaara lappby: "Palla Järfwi, brukes aff några bönder ifrå ÖfwerTorneå och derföre Landt Skatten præstera".
- 60 **Noxe tresk*** (*Noxe Jerffue 1555, Nogxe tresk 1556*). "1/2 fjerdings mile" 1553, taxar g:a:m. Nuuksujärvi sjö och by, Junosuando sn, Pajala kommun. Wahlberg identifierar dock sjön som Nuksujärvi sjö och by, Korpilombolo sn.
- 61 **Meras tresk*** (*Meras Jerffue 1555*). "Halff mile" 1553, taxar g:a:m. Merasjärvi, vä om Junosuando i östra delen av Kiruna kommun, på södra sidan av Torne älv rakt västerut från Nuuksujärvi som ligger på norra sidan av älven. Ytterligare en sjö benämnd Merasjärvi finns i Pajala, se nr 35.
- 62 **Posto tresk** (Postho Jerffue 1555, Postoo tresk 1556). "en mile" 1553, taxar g:a:m. Puostijärvi, Ötå och Hmi snr.
- 63 **Jenckis tresk** (Jenckes Jerffue 1555). "en fjerdings mile" 1553, taxar g:a:m. Jänkisjärvi, Ötå sn ca 15 km norr om Puostijärvi.
- 64 **Karas soone** (Karas Sonne 1556). "en mile" 1553, taxar g:a:s. Kaaresuanto, sel i Muonioälven och kyrkby Karesuando sn.
- 65 **Tulinge sonna.** "Halff mile" 1553, taxar g:s. Tulinkisuanto, förmodligen försvunnet namn på ett sel i Muonioälven vid byn Kuttainen, Karesuando sn.
- 66 **Portomä tresk** (Portome tresk 1554, Porttome Jerffue 1555). "en fjerdings mile" 1553, taxar g:a:m. Portimöjärvi, fi Ylitornio. Första sjön uppströms Tengeliöjoki öster om Aavasaksa. "Hyser Gäddor, abbor och mört som Fiskas af Ruskola" (Portin 1967:28).
- 67 **Kosua tresk*** (*Kossua Jerffue 1555, Kossua tresk 1556*). "Halff mile" 1553, taxar g:s:a. Kosiojärvi, nv om Vittangi (T 29K SO). Identifieringen osäker.
- 68 **Visamusuj** (Vittaminsoij 1557). "Halff mile" 1553, taxar g:s:a. Vittankisuanto, sel i Torne älv vid byn Vittanki där Vittangiälven mynnar i Torne älv.
- 69 **Saijta tresk** (Saijitta Jerffue 1555, Saijta tresk 1556). "Halff fjerdings mile" 1553, taxar g:a. Saittajärvi, Tärändö sn, Pajala kommun.
- 70 **Nurmo tresk** (Murmo tresk 1554, Nurmo Jerffue 1555, Nurmo tresk 1556). "Halff fjerdings mile" 1553, taxar g:a. Ala och Yli Nurmajärvi, ca 20 km NV om Saittajärvi, Kiruna kommun väster om Masugnsbyn.
- 71 **Rauos tresk** (Rauos Jerffue 1555, Rannos tresk 1557). "Halff mile" 1553, taxar g:a:m. Rauvosjärvi, Junosuando sn (T 29L SO).
- 72 **Aijnatth tresk** (Aijnatth' Jerffue 1555). "en fjerding mile" 1553, taxar g: Ainattijärvi eller Ainettijärvi, Junosuando sn, SO om Kangos (T 29L SO).
- 73 **Paijita tresk** (Paijittha Jerffue 1555). "Halff mile" 1553, taxar g:a:m. Paittasjärvi, Karesuando sn (T 30L NO). 1701 uppges Turtolabönder fiska i Paittasjärvi.

- 74 **Soijio tresk** (Soijuo Jerffue 1555, Soijioo tresk 1556). "en fjerdings mile" 1553, taxar g:s. Suijajärvi ibland Sudjajärvi, sjö SV om Paittasjärvi, Karesuando sn.
- 75 **Långe tresk*** "en mile" 1553, taxar g:a. Identifieringen osäker. Möjligen identisk med Luongasjärvi (benämnd "Langis träsk" i Nils Oravainens räkenskaper för Torneå lappmark och Västersjön 1582). Tillhörande Suonttavaara sameby 1582 och belägen strax NV om Suijajärvi (nr. 74), Karesuando sn.
- 76 **Caliis tresk*** (Calliis tresk 1554, Calliss Jerffue 1555, Colliis tresk 1556). "en fjerdings mile" 1553, taxar g:a:m. Identifieringen osäker. Kaalasjärvi, sjö i Kalixälvens övre lopp Kiruna stad (Gn 9). Sjöns storlek stämmer dock ej med uppgiften om en fjärdings mil angiven 1553.
- 77 **Martas tresk*** (Martas Jerffue 1555, Maras tresk 1556). "Halff mile" 1553, taxar g:a:m. Identifiering osäker. Marrasjärvi, sjö och by fi Rovaniemi. Möjligen Marttajärvi, sjö norr om Karesuando, fi Enontekiö då både föregående och efterföljande namn i registret 1553 avser sjöar i Karesuando, Pajala och fi Muonio snr.
- 78 **Sarakoske**. "en mile" 1553, taxar g:s. Saarikoski, fors i Muonioälven, Pajala och fi Muonio snr, ca 1 km uppströms Muonionalusta.
- 79 **Muduslombell** (Muduslobijlle 1554). "en mile" 1553, taxar g:s:h[arr]. Muodoslompolo, num Muodosjärvi vid byn Muodoslompolo, Pajala.
- 80 **Munia suij vidt Visanikåske**. "en mile" 1553, taxar g:a. Muoniosuanto, sel i Muonioälven Pajala och Muonio snr. Alanen och Ylinen Visantokoski, forsar i Muonioälven, Pajala och fi Muonio snr.
- 81-82 **Utku Jerffue Leppome Jerffue** (Leppome tresk 1556). "en mile" 1553, taxar g:m. Utkujärvi, två sjöar fi Muonio (T 30M SV). Kallas även Ylinen och Alanen Utkujärvi. Samt Liepimäjärvi, fi Muonio (T 30M SO).
- 83 **Ericz Jerffue** (Erich Jerffue 1555, Erich Jerff 1556). "tuå mile" 1553, taxar g:s:a:m. Jerisjärvi, på gr mellan fi Muonio och Kittilä snr i höjd med Muonionalusta. Från Muonioälv tog man sig till träsket via Jerisjoki. Fiskeplatser hade "förut" innehafts av "Niemis och Armassaari byamän" (Portin 1967:21). I sjön finns ett sund kallat *Tulkinsalmi* och en holme kallad *Tulkinsaari* vilka minner om birkarlasläkten Tulkkis fiske i sjön.

Bilaga 2. Bönder i Torneå socken beskattade för träskfiske i redovisade sjöar i fiskeregistret 1553

Träsk 1, 2, 3: Passma tresk, Vatte tresk och Siepee tresk

Iffuar michelss i pello. Ivar Mickelsson. Bonde i Pello 1553. Tolvman 1559.

Nils Olsson i nimesill. Nils Olsson Kumppani. Bonde i Niemis 1553. Birkarl och tolvman. Se även nr 4-5 och 23-24.

Nils Hindss i Joxenge. Nils Hinderesson. Bonde i Juoksengi 1553.

Olof and'ss i Vissanimj. Olof Andersson. Bonde i Vitsaniemi 1553. Birkarl och tolvman.

Lasse and'ssonn i peckelä. Lars Andersson. Bonde i Päckilä 1553.

Hindrich personn i Heijta. Henrik Persson. Bonde i Hietaniemi 1553.

Träsk 4, 5: Jorffua tresk och Kormacka tresk

Nils Olsson i nimesill. Nils Olsson Kumppani. Bonde i Niemis 1553. Birkarl och tolvman. Se även nr 1-3 och 23-24.

Träsk 6, 7, 8, 9, 10: Idue tresk, Husse tresk, Colis tresk, Silers tresk och Mana tresk

Pedhr Jönson i armasar. Per Jönsson Karinen. Bonde i Armassaari 1553. Birkarl.

Träsk 11-12: Mecko tresk och Pessaloma tresk

Michell larss i Ruskula. Mickel Larsson. Bonde i Ruskola 1553.

Hind'ch perss i matt'enge. Henrik Persson Piekkola. Bonde i Matarengi 1553. Tolvman.

Lasse Hind'ss i alkula. Lars Hinderesson. Bonde i Alkkula 1553.

Träsk 13, 14, 15: Rano tresk, Ratto tresk och Jolma tresk

Nils Jåpss i Ruskulla. Nils Jåpsson [Jakobsson] i Ruskola. Sannolikt identisk med Nils Jåpsson i Kuivakangas. Kallas "Nils iopss ij Quiffuakangas" i fiskelängden för samma sjöar 1557. Någon Nils Jåpsson förekommer inte i skattelängder i Ruskola men däremot i Kuivakangas åren 1539-1561.

Oluff Hind'ss i Ruskula. Olof Hintesson, bonde i Ruskola 1553.

Jon Jonsson i bitem [Ruskola]. Två bönder med samma namn finns i Ruskola 1553. Jmfr nr 42-44.

Morthen and'ss i Vissanimj. Mårten Andersson. Bonde i Vitsaniemi 1553. Tolvman. Sannolikt bror till birkarlen Olof Andersson i Vitsaniemi (nr 1-3).

Träsk 16: Lossme tresk

Nils Hind'ss i Helsingeby. Nils Hinderesson. Bonde i Helsingbyn 1553.

Jon Olss i bitem [Helsingby]. Jon Olsson. Två bönder med samma namn i Helsingbyn 1553. Jmfr nr 67-68.

Träsk 17: Illis tresk

Anundt anundtss i pello. Anund Anundsson. Bonde i Pello 1553. Tolvman.

Träsk 18: Rörtreskitt

Sijmon michelss i Helsingeby. Simon Mickelsson. Bonde i Helsingbyn 1553. Tolvman

Träsk 19: Satta treskitt

Nils Hemingss i Kuiuekyla. Nils Hemmingsson. Bonde i Koivukylä 1553.

*Jöns Olss i bide*m [Kuiuekyla]. Jöns Olsson. Inte identifierad.

Träsk 20: Aliis treskitt

Anundt Nilss i pello. Anund Nilsson. Bonde i Pello 1553.

Träsk 21: Maijaia tresk

Örian Nilss i Kuiuakangas. Örjan Nilsson i Kuivakangas. Inte identifierad, förekommer inte någon annan källa. Möjligen en felskrivning för bonden Jöns Nilsson (Outinen kallad Öndesson i fiskeregistret 1557) i Kuivakangas som beskattas för samma sjö åren 1554-1556.

Träsk 22: Mecka tresk

Hind'ch perss i alkula. Henrik Persson. Två bönder med samma namn i byn 1553 varav en tolvmän. Se även nr 55-56, 57-58.

pelle perss i bidm [Alkula]. Inte identifierad.

Träsk 23-24: Sercke tresk och Kijles tresk

Nils Olss i nimesill. Nils Olsson Kumppani. Bonde i Niemis 1553. Birkarl och tolvmän. Se även nr 1-3 och 4-5.

Michel and'ss i Helsingebyn. Mickel Andersson. Bonde i Helsingbyn 1553.

Jon and'ss [ingen by] Inte identifierad.

Träsk 25: Äkes tresk

Michell Olss i pello. Mickel Olsson. Bonde i Pello 1553.

Morthen perss i turtula. Mårten Persson. Bonde i Turtola 1553.

Träsk 26-27: Sautamis tresk och Juckes tresk

Oluff Hind'ss i nimesill. Olof Hindersson Kaisa. Bonde i Niemis 1553. Birkarl, tolvmän och sedermera fogde i Kemi lappmark.

Träsk 28: Minas tresk

Nils Nilss i Joxenge. Nils Nilsson Outinen. Bonde i Juoksengi 1553. Upptas 1557 för skatt för denna sjö tillsammans med brodern Jöns Nilsson Outinen i Kuivakangas och de två kallas då "*Nils Öndess ij Joxengi*" och "*Jonn Öndess ij Quiffuakangas*". Se även nr 35.

*Karinn enckian i bide*m [Joxenge]. Omnämns som Karin änka i Juoksengi i källorna 1543-1555.

Träsk 29-30: Teminge tresk och Vaijkoo tresk

Jöns Olss i peckela. Jöns Olsson Kyrö (Kijrw, Kÿru). Bonde i Päckilä 1553. Birkarl och tolvmän. Möjlig måg se nr 45-46.

Träsk 31: Mare tresk

Michell Jönss i Kuiuakangas. Mickel Jönsson Kohkoinen. Bonde i Kuivakangas 1553. Birkarl och tolvmän. Erik Jonsson som skattade för nr 64-65 var sannolikt hans bror.

Träsk 32-33: Passma tresk och Vänehe tresk

Dauitt i Joxenge. David Persson Taavola. Bonde i Juoksengi 1553. Birkarl och tolvmän.

Träsk 34: Sara tresk

Jöns perss i Joxenge. Jöns Persson. Bonde i Juoksengi 1553.

Träsk 35: Meras tresk

Nils Nilss i Joxenge. Nils Nilsson. Bonde i Juoksengi 1553. Inte identifierad. Möjligen samme Nils Nilsson som nr 28 eller en Nils Nilsson på Huukki hemman i längderna i Juoksengi 1548-1582.

Träsk 36: Pentis tresk

Oluff Olson i peckela. Olof Olsson. Inte omtalad i andra källor än i fiskeregistret 1553. Möjligen förklaras det av att han saknade jordegendomar. I de äldsta jordeböckerna 1543 och 1546 sägs om en Olof Jönsson i Päkkilä (kanske en far till Olof Olsson) att han "haffr fiskewatenn er ther werderatt för 1 ½ spannland", dvs att han saknade jordegendomar men ägde fiskevatten som ansågs motsvara värdet av 1 ½ spannland åker.

Träsk 37: Manasui

Jöns Jönss i Voijikala. Jöns Jönsson. Bonde i Vojakkala 1553. Möjligen identisk med Jöns Jönsson Äijänpoika, birkarl och sedermera fogde i Torne lappmark.

Träsk 38: Låhij tresk

Oluff mattson i Heijtaninj. Olof Matsson. Bonde i Hietaniemi 1553.

Träsk 39: Äijhe siönn

pelle person i matt'enge. Per Persson Pekkari. Bonde i Matarengi 1553. Tolvman.

Träsk 40: Lames träsk

Oluff person i Ruskula. Olof Persson. Bonde i Ruskola 1553.

Träsk 41: Lealombij

Lasse Nilss i matt'enge. Lars Nilsson Hannukkala i Mikkolansaari. Birkarl och tolvman.

Träsk 42, 43, 44: Meldos tresk, Pyssa tresk och Lylia tresk

Hans Nilss i matt'enge. Hans Nilsson. Bonde i Mikkolansaari 1553.

Jon Jonss i Ruskula. Två bönder med samma namn i Ruskola 1553. Jmfr nr 13-15.

Nils michelss i bided [Ruskula]. Nils Mickelsson. Bonde i Ruskola 1553.

Nils Jönss i bided [Ruskula]. Nils Jönsson. Bonde i Ruskola 1553. Tolvman.

Träsk 45-46: Pala lomby och Aratreskitth

Oluff person i peckela. Olof Persson. Bonde i Päkkilä 1553. Möjligen måg till Jöns Olsson Kyrö (nr 29-30). Uppbar tillsammans med birkarlarna Måns Hinderesson i Juoksengi och Olof Andersson i Vitsaniemi skatten i Kvänangen och Finnmarken.

Pedhr andss i bided [Peckela]. Per Andersson. Bonde i Päkkilä 1553. Tolvman.

Träsk 47-48: Toras treskett och Alpus tresk

And's bertilss i Kuivuakyla. Anders Bertilsson. Identisk med bonden i Kuivakangas 1553. Benämns "And' Bertilss ij Quiffuakangas" i fiskeregistret för samma sjö 1557. I registret 1554 tillkommer hans bror Henrik Bertilsson i Vanhakylä till beskattning för denna sjö.

Hind'ch Perss i Voijikall. Henrik Persson. Inte identifierad. Redovisad i fiskeregistret endast 1553.

Träsk 49: Liffua tresk

Nils Olss i alkula. Nils Olsson. Bonde i Alkkula 1553.

Träsk 50: Vinamusoij

Pedhr Iffuarss i Kuiukyla. Per Ivarsson. Bonde i Koivukylä 1553.

Träsk 51-52: Vondis tresk och Ånes tresk

Hind'ch Larss i matt'enge. Henrik Larsson Hetta. Bonde i Matarengi 1553.

Träsk 53: Neckelle tresk

Michell andss i matt'enge. Mickel Andersson. Bonde i Matarengi 1553.

Michell Olss i Helsingeby. Mickel Olsson. Bonde i Helsingbyn 1553. Hade två bröder i bågamantalet 1553. Möjligen bror till Vinnich nr 59.

Träsk 54: Kycke treskett

Hans Hindss i matt'enge. Hans Hinderesson. Bonde i Mikkolansaari 1553.

Anundt perss i Kuiukyla. Anund Persson. Bonde i Koivukylä 1553.

Träsk 55-56: Jerffue tresk och Korbolombe

Pedhr Olss i nimesill. Per Olsson. Bonde i Niemis 1553.

Hind'ch perss i alkula. Henrik Persson. Två bönder med samma namn i byn 1553 varav en tolvman. Se även nr 22 och 57-58.

Träsk 57-58: Rokoo tresk och Kura tresk

Pedhr erson i alkula. Per Ersson. Två bönder med samma namn i byn 1553.

Hind'ch perss i bide. [Alkula]. Två bönder med samma namn i byn 1553 varav en tolvman. Se även nr 22 och 55-56.

Träsk 59: Palla tresk

Vinnich Olson i Helsingeby. Vinnik Olsson. Omtalas endast i fiskeregistret 1553-1556. 1557 skattar ev brodern Mickel Olsson (nr 53) för samma sjö.

And's person i bide. [Helsingeby]. Anders Persson. Bonde i Helsingbyn 1553. En möjlig son Per Andersson beskattas för fisket i sjön 1557.

Träsk 60-61: Noxe tresk och Meras tresk

Nils andss i peckela. Nils Andersson. Bonde i Pääkilä 1553.

Träsk 62-63: Posto tresk och Jenckis tresk

Oluff Hind'ss i alkula. Olof Hinderesson. Bonde i Alkkula 1553.

Träsk 64-65: Karas soone och Tulinge sonna

Erich Jonss i Kuiuakangas. Erik Jonsson Kohkola. Bonde i Kuivakangas from 1554. Sedermera birkarl och tolvman. Bror till birkarlen Mickel Jönsson Kohkoinen (nr 31).

Hind'ch Jonss i bide. [Kuiuakangas]. Henrik Jonsson. Bonde i Kuivakangas 1553.

Oluff and'ss i Alkula. Olof Andersson. Bonde i Alkkula 1553.

Träsk 66: Portomä tresk

Michell michelss i matt'enge. Mickel Mickelsson Mikkola. Bonde på Mikkolansaari 1553. Birkarl och tolvman.

Träsk 67-68: Kosua tresk och Visamusuj

Jon Olss i Helsingebyen. Jon Olsson. Två bönder med samma namn i Helsingbyn 1553. Jmfr nr 16.

Träsk 69-70: Sauijta tresk och Nurmo tresk

And's erson i Helsingebyen. Anders Ersson. Bonde i Helsingbyn 1553.

Träsk 71-72: Rauos tresk och Aijnatth tresk

Nils Olss i Helsingebyen. Nils Olsson. Bonde i Helsingbyn 1553.

Nils anundtss i bidem [Helsingebyen]. Nils Anundsson. Bonde i Helsingbyn 1553.

Träsk 73-74: Paijita tresk och Soijio tresk

Oluff Hind'ss i turtula. Olof Hindersson. Återfinns endast i fiskeregistret 1553-1557.

Träsk 75: Långe tresk

Hans Hind'ss i alkula. Hans Hindersson. Bonde i Alkkula 1553.

Träsk 76: Caliis tresk

Tynis nilss i Helsingebyen. Tynis (Antonius) Nilsson. Bonde i Helsingbyn 1553.

Träsk 77: Martas tresk

Hind'ch nilss i nerem. Henrik Nilsson. Bonde i Närä (Mattila) 1553. Fogdetjänare.

Träsk 78, 79, 80, 81, 82, 83: Sarakoske, Muduslombell, Munia suij vidt Visanikåske, Utku Jerffue, Leppome Jerffue, Ericz Jerffue

oluff anundtss i armasara. Olof Anundsson Tulkki. Bonde i Armassaari 1553. Birkarl, tolvmän och sedermera fogde i Kemi lappmark.